እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም “ወላዲተ አምላክ” ትባላለችን? ለምን?

(ከመድሎተ ጽድቅ ቅጽ አንድ የተቀነጨበ)

እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ላይ መዝመትን አንዱ ዓላማቸው ያደረጉት ተሐድሶዎች ከሚቃወሙት ጉዳይ አንዱ የእመቤታችንን “ወላዲተ አምላክ” መባል ነው፡፡ “ወላዲተ አምላክ ኣትባልም” ይላሉ፡፡ ለኣብነትም “በውኑ በማርያም ማመን ይገባሃልን?” የተባለ መጽሐፋቸው ላይ ስለ እመቤታችን መቼም እምነት አለኝ የሚል ሰው ይቅርና በማንኛውም ሰው ክቡርነት የሚያምን ሰው እንኳ ሊናገራቸው የሚዘገንኑ ቃላትንና አባባሎችን በመጠቀም ጽፈዋል፡፡ በእውነቱ ሲታይ ክርስትና ማለት እመቤታችንን መስደብ፣ ወይም ክርስቶስን ማክበር ማለት እናቱን ማቃለልና ቅዱሳንን መናቅ ነው ተብሎ የተሰበከላቸው ይመስላሉ፡፡ በዚህ መጽሐፋቸው ላይ ተሐድሶዎች ስለ እመቤታችን ወላዲተ አምላክ መባል አለመባል ጉዳይ እንዲህ ብለዋል፡-

- “ማርያምን ወላዲተ አምላክ ብንላት ኑፋቄ ሊሆን ይችላልን?” ብሎ ይጠይቅና ራሱ ሲመልስ “ማርያምን የኣምላክ እናት ወይም ወላዲተ ኣምላክ ማለት ኑፋቄ ነው” ይላል፡፡

“በውኑ በማርያም ማመን ይገባሃልን?" የተባለ፣ ጸሐፊው ራሱን “መጋቤ ጥበብ ሰሎሞን ዘሀገረ ጊሸን ደብረ ከርቤ ማርያም" ነኝ የሚል የተሐድሶ መጽሐፍ፣ ገጽ 78-80

ሳሙኤል ጎባት የተባለው አውሮፓዊ የፕሮቴስታንት ሚስዮን የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያንን ወደ ፕሮቴስታንት ለመለወጥ የተሻለው ዘዴ ቀስ በቀስ ከካህናቱና ከቤተ ክርስቲያኒቱ የአመራር አካላት ጋር መቀራረብን በመፍጠርና እነርሱን በመያዝ ነው ብሎ ያምን ነበር፡፡ እንደ እርሱ አረዳድና አባባል እንዲህ ባለ መንገድ ቤተ ክርስቲያኒቱን በአቋራጭ ወደ ፕሮቴስታንትነት መለወጥ ይቻላል የሚል ሃሳብ ነበረው፡፡ ስለሆነም ይኸው ሚሲዮናዊ ከእጨጌውና ከካህናቱ ጋር በፈጠረው የተንኮል ቅርርብ የእርሱን እምነትና አመለካከት ለዕጨጌው ሲያስረዳ እንዲህ ብሎ ነበር፡-

- ከሴቶች ሁሉ የተመረጠች ብፅዕት ሴት እንደ መሆኗ መጠን ለእርሷ ካለኝ ታላቅ አክብሮት ሌላ በበኩሌ ማርያምን የእግዚአብሔር እናት ብሎ መጥራት ትልቅ ስሕተት ነው እላለሁ፡፡ ነገር ግን ሐዋርያት ሲጠሯት እንደ ነበረው የኢየሱስ እናት ብለን ብንጠራት በቂ መሆኑን መገንዘብ ያሻል፣” (ሳሙኤል ጎባት፣ 1834፣ ዶናልድ ክረሚ፣ 1972)

ተሐድሶዎች “መጋቤ ጥበብ ዘሀገረ ግሸን ደብረ ከርቤ ማርያም" በሚል ለምድ ተኩላነታቸውን ሸፍነው የሚያቀርቡልን ክህደት ቀደም ሲል የእነ ንስጥሮስ፣ ኋላም የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያኑ የእነ ሳሙኤል ጎባት ክህደት መሆኑ ግልጽ ነው፡፡ ነገር ግን ልብ ሊባል የሚገባው ነገር ቤተ ክርስቲያኒቷን እናድሳለን በሚል ሽፋን እነ ሳሙኤል ጎባት ፕሮቴስታንታዊ ኑፋቄያቸውን ለማስረጽ የሞከሩበት አካሄድና ስልት ከምን ደረጃ ላይ እንደ ደረሰ ነው፡፡ ማለትም በፊት የባእድ አገር የፕሮቴስታንት ሚሲዮናውያን በራሳቸው አፍ ይጮኹት የነበረውን ጨኸት አሁን ግን ሀገር በቀል ባንዳዎችን መልምለው አሳድገው በእነርሱ አፍ ጩኸታቸውን ከማሰማት ደረጃ መድረሳቸው ነው::

ይህም ምን ያህል ሥራ እንደ ሠሩብን ያሳያል፡፡ የእመቤታችን የቅድስት ድንግል ማርያምን ወላዲተ አምላክነት የሚቃወሙት ተሐድሶዎች ጩኸታቸው የእነ ሳሙኤል ጎባትና የአዝማቾቻቸው ጩኸት መሆኑንም ልብ ማለት ተገቢ ነው፡፡ ለዚህም ከላይ የተገለጹትን ሀገር በቀሎቹ ተሐድሶዎች በእመቤታችን ላይ የሚሉትንና አውሮፓዊው ሚሲዮን ሳሙኤል ጎባት የተናገረውን ማነጻጸር ነው፡፡ ሳሙኤል ጎባት ደግሞ አውሮፓዊ ፕሮቴስታንት እንጂ ኦርቶዶክሳዊ ክርስቲያን አልነበረም፡፡ ስለዚህ የፕሮቴስታንቶችን እምነት ይዘው የሚጮኹ ተሐድሶዎችም እንደ አባታቸው እንደ ሳሙኤል ጎባት ፕሮቴስታንቶች እንጂ ኦርቶዶክሳውያን አለመሆናቸው ይኸው ከራሳቸው ተገለጠ፡፡

“ወላዲተ አምላክ”

የቃሉ ትርጉም፡-

“ወላዲተ አምላክ” የሚለው ቃል ምንጩ (ጥንት የት መጣው) ግሪክ ሲሆን በግሪኩ (በጽርዑ) ቴዎቶኮስ (Θεοτόκος - theotokos) የሚል ሲሆን ትርጉሙም “የእግዚአብሔር እናት”፣ “የአምላክ እናት”፣ “አምላክን የወለደች ማለት ነው፡፡ “ወላዲተ አምላክ የሚለው የሁለት ቃላት ጥምረት የሚገልጸው ዋና ሃሳብ ከንጽሕተ ንጹሐን ከቅድስተ ቅዱሳን ከእመቤታችን ከድንግል ማርያም ሰው የሆነውና በእኛ ባሕርይ (ከኃጢአት በስተቀር) ተወልዶ የተገለጠው ሥግው ቃል ኢየሱስ ክርስቶስ አምላክ ነው የሚለውን መሠረታዊ የሆነውን የክርስትና እምነትና ትምህርት ነው፡፡

እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ወላዲተ አምላክ ናት፣ አምላክን ወልዳለች ስንል እግዚአብሔር በባሕርየ መለኮቱ የተገኘው ከእርሷ ከተወለደ በኋላ ነው ለማለት አለመሆኑ ግልጽ ቢሆንም መታወስ ግን ይኖርበታል፡፡ እግዚአብሔር በባሕርዩ ጥንትና ኋላ የለበትም፣ አስገኚና መነሻም የለውም፣ እርሱ ከጊዜ ጽንሰ ሃሳብ ውጭ የሆነ ዘለዓለማዊ አምላክ ነውና፡፡ እግዚአብሔር ሁል ጊዜ ያለ ነው፡፡ ለዚህ ነው ሙሴ “የአባቶቻችሁ አምላክ ወደ እናንተ ላከኝ ባልሁ ጊዜ ስሙስ ማን ነው? ባሉኝ ጊዜ ምን እላቸዋለሁ? ብሎ በጠየቀው ጊዜ “ዘሀሎ ወይሄሉ - I AM THAT I AM - ያለና የሚኖር ወደ እናንተ ላከኝ በላቸው” በማለት ራሱን የገለጠው በዘለዓለማዊ ህላዌው ነው፡፡ ዘጸ.3፡13-14 ስለዚህ እግዚአብሔር ሰው ሆነ፣ ተወለደ ስንል በሥጋዌ ምሥጢር ስለ ተፈጸመው ነገ ማለታችን መሆኑ መዘንጋት የለበትም፡፡

እግዚአብሔር ስንል አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ማለታችን እንደ መሆኑ ሰው የሆነውና በእኛ ባሕርይ የተወለደው ከሦስቱ አካላት አንዱ የሆነው እግዚአብሔር ቃል በተለየ አካሉ ነው፡፡ ቅዱስ ወንጌል “በመጀመሪያው ቃል ነበረ፣ ቃልም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ፣ ቃልም እግዚአብሔር ነበረ” በማለት ስለ ቃል ቀዳማዊነትና እግዚአብሔርነት ከተናገረ በኋላ ዘመን ከተፈጠረ በኋላ ስለሆነው ነገር ሲናገር ደግሞ “ቃልም ሥጋ ሆነ፣ ጸጋንና እውነትንም ተመልቶ በእኛ አደረ” በማለት የቃልን ሰው መሆን ይነግረናል፡፡ ስለዚህ አካላዊ ቃል ሰው ሲሆን በማኅፀኗ የፀነሰችውና በድንግልና የወለደችው እመቤታችን ናት፡፡ ስለዚህ እርሷን ወላዲተ አምላክ ያሰኛት ከእርሷ የተወለደው ኢየሱስ ክርስቶስ የባሕርይ አምላክ ስለሆነ ነው፡፡ መጽሐፍ ቅዱስ “ ....ወእምኔሆሙ ተወልደ ክርስቶስ በሥጋ ሰብእ ዘውእቱ አምላክ ቡሩክ - ከእነርሱም [ከእስራኤላውያን] ክርስቶስ በሥጋ መጣ፣ እርሱም ከሁሉ በላይ ሆኖ ለዘላለም የተባረከ አምላክ ነው” እንዳለ። ሮሜ 9፡5

ይህ “ወላዲተ አምላክ" የሚለው ቃል ወንጌላዊው ቅዱስ ዮሐንስ “ቃል ሥጋ ሆነ” ሲል የገለጸውንና ቅዱስ ሉቃስ ደግሞ “የጌታዬ እናት” በማለት የገለጸውን መጽሐፍ ቅዱሳዊ እውነት በአንድ ላይ ጠቅልሎ የሚይዝ ቃል ነው፡፡ ዮሐ 1፡14 ፤ ሉቃ 1፡43 “ቃል ሥጋ ሆነ ማለትም ኣካላዊ የእግዚአብሔር ቃልና የእግዚአብሔር ቃል ከእመቤታችን የራሱ ገንዘብ አድርጎ ፈጥሮ የተዋሐደው የእኛ ባሕርይ በማኅፀነ ድንግል ማርያም አንድ አካል ሆነዋል፣ በምሥጢረ ተዋሕዶ ያለ መጠፋፋትና ያለ መቀላቀል፣ ያለ መለያየትና ያለ መከፋፈል አንድ አካል አንድ ባሕርይ ሆነዋል ማለት ነው፡፡ ተዋሕዶውም አካላዊ ብቻ ሳይሆን ባሕርያዊም ስለሆነ እመቤታችን የወለደችው ብቻ ሳይሆን የፀነሰችውም ሥግው ቃልን - በባሕርዩ አምላክ የሆነ ኢየሱስ ክርስቶስን ነው፡፡ ስለዚህ ይህ “ወላዲተ አምላክ" የሚለው ቃል የእመቤታችንን የወላዲተ አምላክነት ክብር ከሚናገረው በላይ የክርስቶስን ማንነት በተመለከተ ሊኖረን የሚገባውን መጽሐፍ ቅዱሳዊና ኦርቶዶክሳዊ እምነት ጠቅልሎ የሚይዝ መሠረታዊ ቃል ነው፡፡

የቃሉ ነገረ መለኮታዊ ፋይዳ

ኢየሱስ ክርስቶስ በባሕርዩ ከአብ ጋር አንድ መሆኑ (ὁμοούσιον - homoüsion ዋሕደ ባሕርይ ምስለ አብ - Consubstantial with the Father) እና የባሕርይ አምላክ መሆኑ ራሱ ጌታችን የገለጠው እውነትና ያስተማረው ትምህርት መሆኑ የታወቀ ነው፡፡ ይህም በቅዱስ ወንጌል በሰፊውና በግልጽ የተጻፈ አውነት ነው፡፡ ሆኖም አርዮስና መሰሎቹ በኢየሱስ ክርስቶስ ማንነት ላይ ያነሡት ኑፋቄና ጥያቄ በ325 ዓ.ም. በኒቅያ ጉባኤ ላይ በማያዳግም ሁኔታ ግልጽ ሆኖ ተብራርቷል፡፡ ይህ ማለት ይህን ትምህርት የተቃወሙትና እንግዳ ነገር ያመጡት አርዮስና መሰሎቹ ስህተታቸው በዓለም አቀፋዊ የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ በይፋ በአደባባይ ተገልጦ ተነገረ ለማለት ነው እንጂ በኒቅያ ጉባኤ አዲስ ነገር ተወሰነ ማለት አለመሆኑም ግልጽ ነው፡፡ ጉባኤያት (ሲኖዶሳት) የቤተ ክርስቲያንን እምነት ይጠብቃሉ፣ ያስጠብቃሉ እንጂ አዲስ እምነት ሊፈጥሩ ወይም ሊሠሩ አይችሉም፤ እምነት ሰው ሠራሽ የአቋም መግለጫ አይደለምና፡፡

በኒቅያ ጉባኤ ላይ የኢየሱስ ክርስቶስ የባሕርይ አምላክነት የቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምህርት መሆኑ፣ ከዚህ ውጭ ያለው የአርዮስ ኑፋቄ ደግሞ ባእድና ቤተ ክርስቲያን የምትጸየፈው መሆኑ ቢገለጽም ቅሉ አርዮሳውያን በቤተ ክርስቲያን ላይ ያደርሱ የነበረው የወረራ ዘመቻ ወዲያውኑ ተቋርጦ እፎይታ ተገኘ ማለት ግን አይደለም፡፡ አርዮሳውያን ጳጳሳትና መኳንንት ኦርቶዶክሳዊት ቤተ ክርስቲያንን እስከ 381 ዓ. ም. ድረስ ቀጣዩን ግማሽ ምእት ዓመት መፈንጫና መጫወቻ አድርገዋት ነበር፡፡ ሆኖም ግን ሐሰት ቢነግሥም ፀሐይ እስኪወጣ ድረስ እንደሚሰፍን እንደ ማለዳ ጤዛ ለተወሰነ ጊዜ ስለሆነ በኋላ ላይ እየከሰመና እንደ እክክ እየረገፈ መጥቷል፡፡ ሆኖም ኣርዮሳዊ እርሾና ውስጠ ነገሩ መልኩን እየለዋወጠ ቤተ ክርስቲያንን ማስቸገሩና ፈተና መሆኑ ግን ዛሬም ድረስ አልቀረም፡፡

የኢየሱስ ክርስቶስን አምላክነት በሚያምኑት ወገኖች ውስጥ ደግሞ የመለኮታዊ ባሕርዩን እና የትስብእቱን ተዋሕዶ በተመለከተ ጥያቄና ውዝግብ መነሣት ጀመረ፡፡ ይህን ምሥጢር በመረዳትና በማብራራት ሂደት በዋናነት ሁለት ዓይነት አረዳዶችና አተረጓጎሞች ይታዩ ጀመር፡፡ አንደኛው የአንጾኪያ ትምህርት ቤት ሰዎች አረዳድና አተረጓጎም ሲሆን የእነርሱም የቴዎዶር ዘሞፕሶስቲያን አስተሳሰብ የተከተለና ክርስቶስን የሁለት ሰዎች ጥምረት አድርጎ የሚያስብ ነበር፡፡ በእነርሱ አስተምህሮ በባሕርይ እና በአካል ደረጃ ጥምረት (Conjunction) እንጂ ውሳጣዊና ባሕርያዊ ተዋሕዶ (union) የለም፡፡ ተዋሕዶ አለ የሚሉት በውጫዊ መገለጫው ደረጃ (Prosopic union) ነው፡፡ በመለኮታዊ ባሕርዩ እና በትስብእቱ መካከል የሚያደርጉት የልዩነት

ድንበር ክርስቶስን ሁለት የተለያዩ ሰዎች (መለኮታዊ ልጅ እና ሰብአዊ ልጅ) በአንድ የገጽ (የፊት - prosopon) መገለጫ ላይ ብቻ ሲጣመሩ ዓይነት ሆኖ እንዲታይ አደረጉት፡፡ በእነርሱ እምነት ከእመቤታችን የተወለደው በኋላ ላይ አካላዊ ቃል ያደረበት - የቃል ማደሪያ - እንጂ ቃል የተዋሐደውና የራሱ አካል ያደረገው ሥግው ቃል አይደለም፡፡ ስለዚህም እመቤታችንን “ወላዲተ ሰብእ” - (Anthropotokos) ይሏት ነበር፡፡

በዚያን ዘመን የአንጾኪያ ትምህርት ቤት አስተምህሮ ተደርጎ ወደ መወሰድ ደረጃ ደርሶ የነበረውን ይህን ዓይነቱን አመለካከት ያራምድ የነበረው ንስጥሮስ የተባለው መነኩሴ ከሶርያ ገዳማት በአንዱ ይኖር የነበረ ሲሆን አንደበተ ርቱዕ ከመሆኑ የተነሣ በቀጥታ በንጉሡ ተመርጦ በ428 ዓ. ም. በቁስጥንጥንያ መንበር ላይ ፓትርያርክ ተደርጎ ተሾመ፡፡ እርሱም ችኩልና ስሜታዊነት የሚታይበት ስለ ነበር ገና መንበሩን እንደ ያዘ ወዲያውኑ እመቤታችን ወላዲተ አምላክ ናት የሚለውን የቤተ ክርስቲያን ትምህርት በግልጽ መቃወም ጀመረ፡፡ ከዚያ በፊት በአንጾኪያ ይባል የነበረውን “ወላዲተ ሰብእ” - (Anthropotokos) የሚለውን አሻሻልኩ ብሎ “ወላዲተ ክርስቶስ - Christotokos ክርስቶስን የወለደች” ልትባል እንጂ ወላዲተ አምላክ ልትባል አይገባም ይል ጀመር፡፡ በይፋ “ማንም ሰው ማርያምን የእግዚአብሔር እናት ሊላት ኣይገባም” አለ፡፡ ከእርሱ ጋር የማይስማሙትንም ማስፈራራትና መዛት ጀመረ፡፡ ይህን ትምህርቱን የያዙ መጣጥፎችን እየጻፈ ማሰራጨቱንም ተያያዘው፡፡ የራሱን ትምህርትም ሥልጣኑን ተጠቅሞ በቤተ ክርስቲያን ላይ በኃይልና በግድ ለመጫን ፈለገ፡፡ አንድ አናስጣስዮስ የተባለ የአንጾኪያ ቄስ በንስጥሮስ ላኪነትና ደጋፊነት በቤተ ክርስቲያን ዐውደ ምሕረት ላይ “ድንግል ማርያም ወላዲተ አምላክ አትባልም” እያለ ማስተማሩን ተያያዘው፡፡ ንስጥሮስንም በቁስጥንጥንያ የነበሩ መነኮሳትና ምእመናን መናፍቅ ነህ እያለ በግልጽ ይቃወሙት ጀመር፡፡ በዚህ ዓይነት ሁኔታ ሁከት እየተፈጠረ በመንበረ ፓትርያርኩ የነበረው የቅዳሴ አገልግሎት ብዙ ጊዜ እየተቋረጠ እንደ ገና እየቀጠለ በዚያ ዓይነት ሁኔታ ይካሄድ ነበር፡፡

ይህ ነገርም ከእስክንድርያው ፓትርያርክ ከቅዱስ ቄርሎስ ዘንድ ደረሰ፡፡ በመጀመሪያ ቅዱስ ቄርሎስ የንስጥሮስን ስም ሳያነሳ በጉዳዩ ላይ ትምህርት የሚሰጥ አጠር ያለ ጽሑፍ ለግብጽ መነኮሳትና ለምእመናን የሚሆን መግቢያ ዓይነት መልእክት አዘጋጀ፡፡ በመቀጠልም ንስጥሮስ ከያዘው አቋሙና ያንኑ ከማስፋፋት ወደ ኋላ የማይል መሆኑ ግልጥ እየሆነ ሲሄድ ጠንከር ያለ ነገረ ሃይማኖታዊ ይዘት ያለው ሁለተኛ መልእክት አዘጋጀ፡፡ ይህም “ሁለተኛው የቅዱስ ቄርሎስ መልእክት ወደ ንስጥሮስ” ተብሎ የሚታወቀው ነው፡፡ በዚህ መልእክቱም ቅዱስ ቄርሎስ ወላዲተ አምላክ የሚለው ቃል በቤተ ክርስቲያን እምነት ላይ ጥልቅና መሠረታዊ አንድምታ ያለው መሆኑን ንስጥሮስ እንዲረዳውና እንዲያስተውለው ለማድረግ ሞከረ፡፡ዘለዓለማዊ የሆነው የእግዚአብሔር ልጅ በድንግል ማርያም ማኅፀን ሲፀነስ ባሕርየ ትስብእትን የራሱ አድርጎ የተፀነሰ ስለሆነ እርሷ የወለደችው ሥግው ቃልን ነው፣ ስለዚህም ነው ወላዲተ አምላክ የምትባለው በማለት ቅዱስ ቄርሎስ ጻፈለት፡፡

ቅዱስ ቄርሎስ “ስለዚህ እርሷ ወላዲተ አምላክ ናት፣ ይህ ቃልም እውነተኛና ትክክለኛ ለሆነ ነገረ ክርስቶስ መሠረት ነው" በማለት ለማስረዳት ሞከረ፡፡ ንስጥሮስ ግን “አንተ አታስተምረኝም” በሚል መንፈስ በእምቢታው ጸና፡፡ እንዲያውም ቅዱስ ቄርሎስን ኑፋቄ እያስተማረ ነው ብሎ ይከስሰው ጀመረ፡፡ ንስጥሮስ ከአቋሙ ፍንክች የማይል መሆኑ ግልጽ እየሆነ በሄደ ጊዜ ቅዱስ ቄርሎስ አሥራ ሁለት ቃለ ግዝት ያለበት መልእክት ከመሸኛ ደብዳቤ ጋር ላከለት፡፡ ይህም ወደ ንስጥሮስ የተላከው የቅዱስ ቄርሎስ ሦስተኛው መልእክት ነው፡፡ ንስጥሮስ የማይመለስ በመሆኑ በ431 ዓ.ም. በኤፌሶን ጉባኤ ላይ እርሱ ከነ ትምህርቱ ተወገዘ፡፡

ንስጥሮስ አርዮስን በጽኑ የሚቃወም ሰው ነበር፡፡ “ክርስቶስ ዕሩቅ ብእሲ (ሰው ብቻ) ነው” በሚሉት አርዮሳውያን ላይ የሚከለክል ሕግ እንዲወጣ የዘመኑን መንግሥት እስከ ማሳመንና ማስፈጸም ደርሶም ነበር፡፡ ሆኖም ግን በእመቤታችን ማኅፀን የተፀነሰውና ከእርሷ የተወለደው ክርስቶስ አምላክ መሆኑን አልቀበልም አለ፡፡ ንስጥሮስ ወላዲተ አምላክ የሚለውን መቃወሙ የክርስቶስን ተዋሕዶ ከመቃወሙና ካለማመኑ የተነሣ የመጣ ነበር፡፡ክርስቶስን በውጫዊ ሁኔታ ብቻ በአንድ ቆዳ እንደ ተጠቀለሉ የሁለት ሰዎች ውጫዊ መገናኘት አድርጎ ነበር የተረዳው፡፡ ይህ አስተምህሮም የአምላክን ሰው መሆን (ሥጋዌውን) ምትሓት፣ ሐሰት እና ባዶ ቃላት ብቻ ያስመስለዋል፡፡ ይህን ቃል መቃወሙ ለእመቤታችን የሚገባውን ክብር አለመስጠቱ መሆኑ እንዳለ ሆኖ ከዚያ በላይ በዋናነት ግን የመዳናችንን መሠረትና ክርስትናን በአጠቃላይ ከመሠረቱ ከንቱ የሚያደርግ አደገኛ ኑፋቄ ነበር፡፡

የእመቤታችን የቅድስት ድንግል ማርያም ወላዲተ አምላክነት በመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት

“ወላዲተ አምላክ” የሚለው ስያሜ በአጽንዖት የሚገልጸው እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም የወለደችው ሕፃን “ዕሩቅ ብእሲ” አለመሆኑንና አንድያ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ነው፡፡ ይህም የእግዚአብሔር ቃልን ሁለት ልደት የሚገልጽ ነው፤ መጀመሪያ ከአብ ያለ እናት የባሕርይ ልደት፣ ሁለተኛ ደግሞ ከእመቤታችን ያለ አባት በፈቃዱ የተፈጸመው ልደት ነው፡፡ ስለዚህም ከእመቤታችን የተወለደው ሌላ ማንም ሳይሆን ከእኛ የአእምሮ መረዳትና የቋንቋ የመግለጽ ዓቅም ውጭ የሆነውን ቀዳማዊ ልደት ከኣብ በባሕርዩ የተወለደው ራሱ የእግዚአብሔር አብ የባሕርይ ልጅ ነው፡ ይህም የኦርቶዶክሳዊ እምነት መሠረትና ዓምድ ነው::

ሁለተኛ ልደት የሚባለውም ሥጋዌው (ሰው መሆኑ) ነው፡፡ እመቤታችን በመፅነሷና በመውለዷ ሂደት የተገኘው አዲስ “ወልድ አይደለም፤ ያው ዘለዓለማዊውና ቀዳማዊው የእግዚአብሔር አብ የባሕርይ ልጅ አካላዊ ቃል የሰውን ባሕርይ ገንዘቡ አድርጎ ራሱ ሰው ሆነ እንጂ፡፡ የእመቤታችን የአምላክ እናትነት ምሥጢር ያለው እዚህ ምሥጢር ውስጥ ነው፡፡ ከእርሷ የተወለደው እርሱ ሥግው ቃል (ሰው የሆነ አምላክ) ከሆነ እርሷ ደግሞ የእርሱ እናት መሆኗ ግልጽ ነው፡፡ እርሱ አምላክ እንደ መሆኑ እርሷ ደግሞ እርሱን የወለደች እንደ መሆኗ ወላዲተ አምላክ መባሏ የግድ ነው፡፡ ከእርሷ የተፀነሰውና የተወለደው ከሦስቱ አካላት አንዱ እግዚአብሔር ወልድ ነው፡፡ ሥጋዌውን በትክክል ለመረዳት በእመቤታችን ማኅፀን የተፀነሰው አካላዊ ቃል የእኛን ባሕርይ ከእርሷ ነሥቶ (የራሱ አድርጎ) መሆኑን በሚገባ መረዳትና መገንዘብ የአምላክን ሰው የመሆን ምሥጢር እንዲሁም ምክንያቱንና ያገኘነውን ጸጋ በሚገባ ለመረዳት ቁልፍ ነው፡፡

በአምላክ ሰው የመሆን ምሥጢር የእግዚአብሔርን ፈቃድና መነሻ ብቻ ይዞ በአንጻሩ ከእመቤታችን ባሕርይዋን ገንዘብ ኣድርጎ ስለ መወለዱና ስለዚህ መሠረታዊ ነጥብ ፋይዳ ግድ የለሽ መሆን ወይም ይህን እውነታ እንደ ሌለ መቁጠርና ቦታ አለመስጠት ወይም ማቃለልና መንቀፍ ቢያንስ ሁለት መሠረታዊ ስህተቶችን ያመለክታል፡፡ አንደኛው የእግዚአብሔር ቃል ከእመቤታችን የተወለደው በእውነት ባሕርይዋን ነሥቶ ነው የሚለው ይዘነጋና "በእርሷ ውስጥ ያለፈው ውኃ በቧንቧ ውስጥ እንደሚያልፈው ነው፤ ከእርሷ ምንም ነገር አልነሣም” ወደሚለው ዶሴቲኮች የሚባሉት መናፍቃን ይሉት ወደ ነበረው ኑፋቄ ይወስዳል፡፡ የአምላክ ሰው የመሆን ምሥጢር (ምሥጢረ ሥጋዌ) ስንል ይህ የተፈጸመው በእመቤታችን በኩል መሆኑን የሚናገረውን መጽሐፍ ቅዱስን ሸምጥጦ ሳይክዱ ይህን መካድ ደግሞ አይቻልም፡፡

ስለዚህ የአምላክን ሰው የመሆን ምሥጢር (ሥጋዌውን) ከዶሴቲኮች ዓይነት ኑፋቄ የሚጠብቀውና የሚያርቀው፣ እንዲሁም ሰው ሆነ ስንል በእውነት የእኛን ባሕርይ ገንዘቡ አድርጎ የተዋሐደው መሆኑን የሚገልጸው ሥጋዌውን ስናስብ ክርስቶስ ባሕርይዋን ባሕርዩ አድርጎ ከነሳባትና ከተወለደባት ከእናቱ ከድንግል ማርያም ጋር ማሰብ ስንችል ብቻ ነው፡፡ ከጥንት ጀምሮ በኦርቶዶክሳውያን ዘንድ የእመቤታችን ሥዕል ሲሣል በዋናነት የሚሣለው የሥጋዌው ሥዕል (ምስለ ፍቁር ወልዳ እመቤታችን ከተወዳጅ ልጇ ጋር) የሆነው ለዚህ ነው፡፡ከልጇ ከጌታችንና ከመድኃኒታችን ከኢየሱስ ክርስቶስ ጋር ሆና ነው የምትሣለው፡፡ የጌታችን ሰው የመሆን ሥዕል ያለ ድንግል እናቱ እንዴት ሊሣል ይችላል? አለበለዚያ ይህ ወደ ዶሴቲኮች ኑፋቄ ላለመውሰዱ ወይም የእነርሱ እርሾ የሌለበት ለመሆኑ ምንም ዓይነት ዋስትና የለውም፡፡

ሌላው ሁለተኛው ደግሞ ሥጋዌው (ሰው መሆኑ) በእኛ በሰዎች ሁለንተናዊ ሕይወትና ማንነት ላይ ያመጣው አዎንታዊ ለውጥ፣ እንዲሁም ሰብአዊ አንድምታዎቹና ነጸብራቆቹ ይሸፈናሉ፡፡ በፅንሡቱና በልደቱ እርሱ የእኛን ባሕርይ ገንዘብ አድርጎ ሰው በመሆኑ እኛን ወደ እርሱ ከፍ ከፍ ያደረገን መሆኑ፡ ለእኛ የእርሱን ልጅነት የማግኘት ጸጋ መንገዱ የተከፈተልን በዚህ መሆኑ ይዘነጋል፡፡

ቃል ሥጋ የሆነው እኛን ወደ እርሱ ከፍ ለማድረግ ነው:: የሥጋዌው መላ ውጤትና በእኛ ሁለንተናዊ ሕይወት ላይ ያመጣው ለውጥ በሙሉ ወደ አንድ ጠርዝ ላይ ብቻ ይሰበሰባል፡፡ የሥግው ቃል ሰው የመሆን ምክንያትና የሰጠን ጸጋ ሁሉ ሁለንተናዊ አንድምታው ይዘነጋና አንድ የሆነ ንድፈ ሃሳብ ላይ (የእግዚአብሔር ቁጣ ወይም ፍቅር፣ ፍርድ ወይም ይቅርታ፣ ወዘተ) የሚሉ ነገሮች ላይ ብቻ እንዲንጠለጠል ያደርገዋል፡፡ ይህም በዚህ መስመር የሚያስቡትን ሰዎች መዳንን ገድበውና ወስነው ከቅጣት ማምለጥና ከፍርድ መዳን ላይ ብቻ እንዲያተኩር አድርገው እንዲረዱት አድርጓቸዋል፡፡ ስለዚህ መዳንን በትክክለኛ መልኩ ለማየትና ሁለንተናዊ የሆነውን የመዳን ጸጋ ለመረዳት አምላክ ሰው ሲሆን ከመጀመሪያው የመጣበትን መንገድ ከብሥራቱና ቀጥሎም በፅንሡቱ ከማኅፀነ ድንግል ጀምሮ ያደረገውን ባሕርያችንን የራሱ አድርጎ መንሣቱን በሚገባ ከማስተዋልና ከማድነቅ መጀመር ይገባል፡፡ አለበለዚያ ከመነሻው የተሳሳተ አስተሳሰብ ወደ ትክክለኛ ድምዳሜና ፍጻሜ ያደርሳል ብሎ ማሰብ ከባድ ነው፡፡

አምላክ የእኛን ባሕርይ ከእመቤታችን ነሥቶ ሰው ሲሆን በእኛ ላይ አማናዊና ዘላቂ፣ እንዲሁም ቋሚ የሆነ መሠረታዊና ታላቅ ለውጥ መጥቷል፡፡ ይህም ማለት ባሕርያችን ከጥንተ ተፈጥሮው ተለውጧል ማለት ሳይሆን በፊት ያልነበረውን ልዩ ክብርና ጸጋ አግኝቷል ለማለት ነው፡፡ የእኛ ባሕርይ እንደ ቀድሞው (አካላዊ ቃል ገንዘቡ አድርጎ ሳይዋሐደው ከዚያ በፊት እንደ ነበረው) የወደቀና ዲያብሎስና ኃጢአት የሚጫወቱበት መሆኑ ቀርቶ አካላዊ ቃል ከራሱ አካልና ባሕርይ ጋር አንድ አድርጎ ስለ ተዋሐደው ቀዳማዊ ባሕርዩን ሳይለቅና ሳይለወጥ በተዋሕዶ ርስት ኃጢአትንና ዲያብሎስን የቀጠቀጠና ሞትን ድል ያደረገ፣ በየማነ አብ በዘባነ ኪሩብ የሚቀመጥ አምላክ ሆኗል፡፡ ይህ የሥጋዌው ድንቅ ውጤትና ሥጦታ ነው፡፡ ይህ ሁኔታ በሰው ሕይወትና ከብር ላይ ያመጣው ለውጥ እጅግ ጥልቅና ድንቅ ነው፡፡ እኛ ሰዎች አጥተነው የነበረው ነገር ተመልሶልን የታሪካችን አቅጣጫ መቀየር የጀመረው ከዚህ ነው፡፡ ስለዚህ ይህን መሠረት ትቶና ዘንግቶ ሮጦ ከቅጣት ወይም ከፍርድ መዳን ላይ ብቻ መንጠልጠል ባሕርያችን ያገኘውን ልዩና ሁለንተናዊ የሆነ ታላቅ ክብር ይሸፍነዋል፡፡ ቃል ሥጋ የሆነውና በእኛ መካከል ያደረው ለዚህም ነውና፡፡

ስለዚህ የእመቤታችንን ወላዲተ አምላክነት መረዳትና ማመን አካላዊ ቃል በእርሷ ሰው ሆኖ በመፀነሱና የእኛን ባሕርይ የእርሱ ገንዘብ አድርጎ በመዋሐዱ ያገኘነውን ከመታሰብና ከመነገር በላይ የሆነውን ጸጋ ለመረዳት ቁልፍ ነው፡፡ እንዲያ ካልሆነ ግን

ክርስትናን እንዲሁ ስሙን ብቻ መጥራት እንጂ ውስጡን በሚገባ ለማወቅ አይቻልም፡፡ የክርስትና ቁልፍ ያለው የእግዚአብሔር አካላዊ ቃል በማይመረመር ጥበቡ በማኅፀነ ድንግል ማርያም የእኛን ባሕርይ የራሱ ባሕርይ አድርጎ ከመንሣቱ (ከመዋሐዱ) ላይ ነውና፡፡ ልደቱ፣ ስደቱ፣ ጥምቀቱ፣ ማስተማሩ፣ ... ሞቱ፥ ትንሣኤው፣ ዕርገቱ ሁሉ ከዚህ መሠረት የቀጠሉ ናቸውና፡፡ ተሐድሶዎች በአካላዊ ቃል ተዋሕዶ የእኛ ባሕርይ ያገኘውን ይህን ታላቅ ጸጋና ክብር ካለመረዳታቸው የተነሣ ነው የሰውን ባሕርይ "የረከሰ ባሕርይ ነው፣ ከእግዚአብሔር ጋር የተጣላ ኣዳማዊ ባሕርይ ነው፣ ኃጢአተኛ ባሕርይ ነው፣ " እያሉ የተናገሩት፡፡ አዎ፣ ከመሠረቱ ያልተረዱትን ኋላ ከየት ያምጡት?

በመጽሐፍ ቅዱስ በግልጽ ተጽፎ እንደምናገኘው መልአኩ ቅዱስ ገብርኤል እመቤታችንን ሲያበሥራት ከእርሷ የሚወለደው ማን መሆኑን የተናገረው በግልጽ ነው፤ እንዲህ በማለት፡- "እነሆም ትፀንሻለሽ፣ ወንድ ልጅም ትወልጃለሽ ስሙንም ኢየሱስ ትዪዋለሽ። እርሱ ታላቅ ይሆናል የልዑል ልጅም ይባላል፣ ጌታ አምላክም የአባቱን የዳዊትን ዙፋን ይሰጠዋል፤ በያዕቆብ ቤትም ላይ ለዘለላም ይነግሣል፤ ለመንግሥቱም መጨረሻ የለውም።" ሉቃ. 1:31-33 በመቀጠልም "መልአኩም መልሶ እንዲህ አላት፡- መንፈስ ቅዱስ በአንቺ ላይ ይመጣል፣ የልዑልም ኃይል ይጸልልሻል፣ ስለዚህ ደግሞ ከአንቺ የሚወለደው ቅዱሱ የእግዚአብሔር ልጅ ይባላል" በማለት በማያሻማ ሁኔታ እመቤታችን ድንግል ማርያም የምትወልደው ሌላ ሳይሆን ራሱን "ቅዱሱን የእግዚአብሔር ልጅ" መሆኑን ተናግሯል፡፡ ሉቃ. 1፡35 ከእርሷ የተወለደው "ቅዱሱ የእግዚአብሔር ልጅ" ከሆነ ታዲያ እርሷ ወላዲተ አምላክ አትባልም የሚባልበት ምን ምክንያት ሊኖር ይችላል? ከመጽሐፍ ቅዱስ በላይስ ማን ይናገር?

የዮሐንስ መጥምቅ እናት ኤልሳቤጥም አመቤታችን በፈቃደ አምላክ በብሥራተ መልአኩ ሥግው ቃልን ፀንሳ ሳለ፤ ግን ከትሕትናዋ ብዛት የተነሣ ልትጠይቃት ወደ እርሷ በመጣች ጊዜ በመንፈስ ቅዱስ አማካይነት "የጌታዬ እናት ወደ እኔ ትመጣ ዘንድ እንዴት ይሆንልኛል?" በማለት እመቤታችን የጌታ እናት መሆኗን ገና ሥግው ቃል በማኅፀን ሳለ መስክራለች፡፡ ሉቃ. 1:43 ስለዚህ ከተወለደ በኋላ ብቻ ሳይሆን ሲፀነስ ጀምሮ እርሱ ባሕርያችንን ገንዘብ አድርጎ በሥጋ ርስት ሰው የሆነ አምላክ ነው፡፡ ቅዱስ መጽሐፍ የኤልሳቤጥ ምስክርነት ከማን መሆኑን በግልጽ እናውቅ ዘንድ "በኤልሳቤጥም መንፈስ ቅዱስ ሞላባት" በማለት የተናገረችው ቃል - "የጌታዬ እናት" የሚለው የሰው ሳይሆን የመንፈስ ቅዱስ ምስክርነት መሆኑን እንድናውቅ አድርጎናል፡፡ ሉቃ. 1፡41

ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስም "ነገር ግን የዘመኑ ፍጻሜ በደረሰ ጊዜ እግዚአብሔር ከሴት የተወለደውን ከሕግም በታች የተወለደውን ልጁን ላከ" በማለት ከእመቤታችን የተወለደው የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ግልጽ በሆነ ሁኔታ ተናግሯል፡፡ ገላ. 4:4 ምክንያቱም እግዚአብሔር የላከውና ከእመቤታችን የተወለደው ያው አንዱ የእግዚአብሔር ልጅ ነው ይላልና፡፡ የእግዚአብሔር ልጅ ሌላ፣ ከድንግል ማርያም የተወለደው ግን ሌላ አይደለምና፡፡ እንዲሁም "በገዛ ደሙ የዋጃትን የእግዚአብሔርን ቤተ ክርስቲያን ትጠብቋት ዘንድ መንፈስ ቅዱስ እናንተን ጳጳሳት አድርጎ ለሾመባት ለመንጋው ሁሉና ለራሳችሁ ተጠንቀቁ" በማለት ከእመቤታችን የእኛን ባሕርይ ገንዘብ አድርጎ የተወለደውና ስለ እኛ ደሙን ያፈሰሰው ኢየሱስ ክርስቶስ ሥግው ቃል - እግዚአብሔር እንደሚባል በግልጽ አስተማረን፡፡ የሐዋ. 20፡28 ስለሆነም "ወላዲተ አምላክ የሚለው ቃል

የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ማጠንጠኛ መሠረታዊ ቃል ነው፡፡ ይህን የካደ ሰው መጽሐፍ ቅዱስን የማይቀበልና የካደ ነው፤ ክርስቲያን ተብሎ ለመጠራትም አይበቃም፡፡ ነገረ ሥጋዌንና መጽሐፍ ቅዱስን፣ እንዲሁም የቃሉን ባለቤት እግዚአብሔርን የማይቀበል ነውና፡፡

“የአዳም ልጅ፣ የእግዚአብሔር ልጅ” ተብሎ የተገለጠው ያው አንዱ ኢየሱስ ክርስቶስ ነው፡፡ ሉቃ 3፡38 የአዳም ልጅ (ከእመቤታችን የተወለደው) ሌላ፣ የእግዚአብሔር ልጅ ደግሞ ሌላ አይደለም፤ ከዘመንና ከምንም ነገር በፊት ልደት ቅድምናን ሳያስቀርበት ከአብ ባሕርይ የተወለደው እርሱ በኋላም በፈቃዱ ከቅድስት ድንግል የተወለደው ያው አንዱ እርሱ ነው እንጂ፡፡ እግዚአብሔር አብም ስለ ባሕርይ ልጁ ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ ሲመሰክር መጀመሪያ በዮርዳኖስ፣ ኋላም በደብረ ታቦር “ዝንቱ ውእቱ ወልድየ ዘአፈቅር - የምወደው ልጄ ይህ ነው” አለ እንጂ “በዚህ በምታዩት ሰው ውስጥ ያደረው እርሱ ልጄ ነው" አላለም (ይቅር ይበለንና፡፡ ማቴ. 3፡17 ፤ 17:5 አስቀድሞ በትንቢትም እንዲህ ተብሎ ተነግሯል፡- “ሕፃን ተወልዶልናልና፣ ወንድ ልጅም ተሰጥቶናልና፣ አለቅነትም በጫንቃው ላይ ይሆናል፣ ስሙም ድንቅ መካር፣ ኃያል አምላክ፣ የዘላለም አባት፣ የሰላም አለቃ ተብሎ ይጠራል። ከዛሬ ጀምሮ እስከ ዘላለም ድረስ በፍርድና በጽድቅ ያጸናውና ይደግፈው ዘንድ በዳዊት ዙፋንና በመንግሥቱ ላይ አለቅነቱ ይበዛል፡ ለሰላሙም ፍፃሜ የለውም፡፡” ኢሳ 9፡6-7 በተዋሕዶ ምሥጢር ከእመቤታችን ሰው ሆኖ የተወለደው ሕፃን “ሥግው ቃል የባሕርይ አምላክ” ካልሆነ በስተቀር “አለቅነትም በጫንቃው ላይ ይሆናል፣ ስሙም ድንቅ፣ መካር፣ ኃያል አምላክ፣ የዘላለም አባት፣ የሰላም አለቃ ተብሎ ይጠራል” ሊባል እንዴት ይቻላል? ለፍጡር “ድንቅ መካር ኃያል አምላክ፣ የዘላለም አባት" መሆን አይቻለውምና፡፡ በምሥጢረ ሥጋዌ ሕፃን ሆኖ ከእመቤታችን የተወለደው እርሱ ድንቅ መካር ኃያል አምላክ የዘላለም አባት፣ የሰላም አለቃ ነው፡፡

ከእመቤታችን በፈቃዱ በተወለደው ልደት ሕፃን ሆኖ ቢወለድም፣ አንድ ዓመት ሁለት ዓመት ... ሠላሳ ዓመት ሆነው እየተባለ ዘመን ቢቆጠርለትም እርሱ ዘለዓለማዊና የዘላለም አባት ነው፡፡ ስለዚህም በምሥጢረ ተዋሕዶ ከእመቤታችን የተወለደው ሥግው ቃል (God Incarnate) ስለሆነ እርሷም ወላዲተ አምላክ ትባላለች፡፡ ይህ በመጽሐፍ ቅዱስ የተጻፈ ግልጽ እውነት ነው፡፡ ይህን አለመቀበል መጽሐፍ ቅዱስን በአዋጅ መካድ ነው፡፡

እመቤታችን ወሳዲተ አምላክ አትባልም የሚሉት ሰዎች በኢየሱስ ክርስቶስ የባሕርይ አምላክነት የማያምኑ ሰዎች ናቸው፡፡ ኢየሱስ ክርስቶስ የባሕርይ አምላክ መሆኑን፣ የተወሰደውና ሰው የሆነውም ከእመቤታችን ከቅድስት ደንግል ማርያም መሆኑን የሚያምን ሰው እርሷ ወላዲተ አምላክ መሆኗን ከመቀበል ውጭ መሆን እንዴት ይችላል? ጌታችን በዕለተ ዓርብ በመስቀል ላይ ሳለ ካደረጋቸውና ከተናገራቸው ነገሮች ስለ አንደኛው ሲናገር ወንጌላዊው ቅዱስ ዮሐንስ “ኢየሱስም እናቱን ይወደው የነበረውንም ደቀ መዝሙር በአጠገቡ ቆሞ ባየ ጊዜ እናቱን አንቺ ሴት እነሆ ልጅሽ አላት” አለ፡፡ ጌታችን ራሱ “እናቴ” ካላት፣ ወንጌላዊውም “እናቱ” ካላትና እርሱ ደግሞ አምላክ ከሆነ እርሷ ወላዲተ አምላክ መባሏ የተገባ ነው፡፡ ዮሐ 9፡26-27

ነገር ግን ከላይ የጠቀስናቸው እነ ሳሙኤል ጎባትና ሀገር በቀል ተከታዮቻቸው ተሐድሶዎች “እርሷ እንደ መጽሐፉ ቃል የኢየሱስ እናት ብቻ መባል ይበቃታል፣ የአምላክ እናት መባል መጽሐፍ ቅዱሳዊ አይደለም” የሚሉት የኢየሱስ ክርስቶስን አምላክነት ስለማያምኑ መሆኑ ግልጽ ነው፡፡ ከአንቺ የሚለወደው ቅዱሱ የእግዚአብሔር ልጅ ይባላል" የሚለው ቃል፣ እንዲሁም “የጌታዬ

እናት” . . . የእግዚአብሔር ቃል የተጻፈው እንቀበለዋለን እናምንበታለን በሚሉት መጽሐፍ ቅዱስ ነው፡፡ ስለዚህ “የአምላክ እናት መባሏ መጽሐፍ ቅዱሳዊ አይደለም የሚሉት ወይ መጽሐፍ ቅዱስን አለማወቅ ነው፣ አለዚያ ደግሞ መጽሐፍ ቅዱስ የሚናገረውን ያለማመን ችግር ነው:: እርሷ እነርሱም እንዳመኑት የኢየሱስ እናት ከሆነችና ኢየሱስ ደግሞ አምላክ ከሆነ እርሷ የአምላክ እናት መባሏ የግድ ነው፡፡ ነገር ግን እርሷን ወላዲተ አምላክ አትባልም ማለት የወለደችው ኢየሱስ አምላክ አይደለም ማለት ነው፡፡ ይህ ደግሞ አርዮሳዊና ንስጥሮሳዊ ጣምራ ኑፋቄ ነው፡፡

ከእርሷ የተወለደው “ኢየሱስ” ተብሏል፡፡ “ልጅም ትወልዳለች፤ እርሱ ሕዝቡን ከኃጢአታቸው ያድናቸዋልና ስሙን ኢየሱስ ትለዋለህ" እንደ ተባለ። ማቴ. 1፡21 “ኢየሱስ” ማለትም ትርጉሙ በመልአኩ እንደ ተነገረው ሕዝቡን ሁሉ ከኃጢአት የሚያድን መድኃኒት ማለት ነው፡፡ ይህ ከእርሷ የተወለደው ኢየሱስ መለኮት የተዋሐደው ሥግው ቃል ካልሆነ በስተቀር፣ ከእርሷ የተወለደው ሰው ብቻ ቢሆን ኖሮ ሕዝቡን ሁሉ የሚያድን መድኃኒት መባል እንዴት ይቻለዋል? መድኃኒት መባል የተገባው፣ መድኃኒት የሆነንም ከእርሷ የተወለደው ሰው ብቻ (ዕሩቅ ብእሲ) ሳይሆን የእግዚአብሔር አካላዊ ቃል በተዋሕዶ ሥግው ቃል - ስለሆነ ነው፡፡ ስለዚህም እርሷ የሥግው ቃል እናት፣ ወላዲተ አምላክ ትባል ዘንድ በእውነት የተገባ ነው፡፡

ይህን ሁሉ ያስተዋለ አንድ ሊቅ በመገረም እንዲህ አለ፡- “ድንግል ማርያም ዘለዓለማዊውን አምላክ መውለዷን፣ ማጥባቷን፣ እንደ ሕፃን በዕቅፏ ማቀፏን ስናስበው ይህን ድንቅ ምሥጢር ለመረዳትና ለማሰላሰል እንኳ ከአእምሯችን በላይ ይሆንብናል፡፡ ፍጡር የሆነች እርሷ ወደ መለኮታዊ ባሕርይና ክብር ይህን ያህል የቀረበችና የከበረች መሆኗን ነገር ማሰብስ የሚያስከትለው ምን ዓይነት አግራሞትንና ፍርሃትን ይሆን?” ይህም ቅዱስ ኤፍሬም “አይ ልቡና ወአይ ነቢብ ወአይ ሰሚዕ ዘይክል አእምሮ ዝንቱ ምሥጢር መንክራተ ዘይትነበብ ላዕሌሃ - ስለ እርሷ ድንቅ ሆኖ የሚነገረውን ይህን ምሥጢር ማወቅ የሚቻለው ምን ልቡና ነው! መናገር የሚቻለው ምን አንደበት ነው! መስማት የሚቻለውስ ምን ጆሮ ነው!” ብሎ ከገለጸው ጋር ተመሳሳይ ነው፡፡ (ውዳሴ ማርያም ዘሐሙስ

በአጠቃላይ ንስጥሮስና ንስጥሮሳውያን እና ሀገር በቀል ልጆቻቸው ተሐድሶዎች ወላዲተ አምላክ የሚለውን መግለጫ ለእመቤታችን ለቅድስት ድንግል ማርያም መስጠት አይገባም ማለታቸው ከመጽሐፍ ቅዱስ አስተምህሮ፣ እንዲሁም ከነገረ ድኅነት ትምህርት ጋር ፍጹም ተቃራኒ ነው፡፡ ከዚህ ቀጥሎ ደግሞ የእመቤታችንን ወላዲተ አምላክ መባል በተመለከተ የአበው ቀደምትን ትምህርት እንመልከት፡፡

የእመቤታችን ወላዲተ አምላክነት - በቀደምት አበው ትምህርት

እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያምን ወላዲተ አምላክ ብሎ መጥራት ከቅዱሳን ሐዋርያትና ከእነርሱ ዘመን ጀምሮ በነበረው ዘመን ሁሉ የነበረ ነገር ነው፡፡ ከመጀመሪያው ዘመን ሳይኖር ቆይቶ ወደ ኋላ በሆነ ዘመን ላይ ብቅ ያለ ነገር ሳይሆን መጽሐፍ ቅዱሳዊ እውነታ እንደ መሆኑ ከመጀመሪያው ጊዜ ጀምሮ በቤተ ክርስቲያን የነበረ ነው፡፡ ይህ የእመቤታችን ወላዲተ አምላክነት በተለያዩ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ትምህርቶች ላይ የምናገኘው እውነታ ነው፡፡ ለአብነትም የሚከተሉትን እንመለከታለን፡፡

ቅዱስ ቄርሎስ ንስጥሮስ “ወላዲተ አምላክ” የሚለውን መቃወሙ በነገረ ክርስቶስና በነገረ ድኅነት ላይ የሚያስከትለው ነገር መሠረታዊ የሆነ ኑፋቄ መሆኑን በሚገባ አስረድቷል፡፡ እነዚህን ነገሮችም እንደሚከተለው በሚገባ ለይቶ አውጥቷቸዋል፡-

1. ከድንግል ማርያም የተወለደው አካላዊ ቃል የእኛን ባሕርይ ነሥቶ (ተዋሕዶ) ሥግው ቃል ካልሆነና ሰው ብቻ (ዕሩቅ ብእሲ) ከሆነ መዳናችን አደጋ ላይ ይወድቃል፡፡ ምክንያቱም ክርስቶስ የተቀበላቸው ሕማማትና መከራዎች የሥግው ቃል (ሥጋን የተዋሐደውና የእኛን ባሕርይ ባሕርዩ አድርጎ ሰው ሆኖ በሥጋ የተገለጠው አካላዊ የእግዚአብሔር ቃል) ሕማማትና መከራዎች ሳይሆኑ የዕሩቅ ብእሲ (የሰው ብቻ) ይሆናሉና፡፡ ፍጡር በሆነ በሰው ብቻ መዳን አይቻልምና ስለዚህ ድነናል ማለት አይቻልም፡፡ ስለዚህ ወላዲተ አምላክ የሚለውን ቃል መካድ የአምላክን ሰው የመሆን ምሥጢር (ምሥጢረ ሥጋዌን) እና የሰውን መዳን መካድ ነው፡፡
2. እንደዚሁም አካላዊ ቃል አዲሱን ሰው ዳግማዊ አዳምን ለመፍጠር አካላዊ ቃል ከእኛ ባሕርይ ጋር ሊያደርግ የሚያስፈልገው ተዋሕዶ፡ ንስጥሮስ እንዳለው ዓይነት አፍኣዊና የጉርብትና ዓይነት ዝምድና ሳይሆን፣ ውሳጣዊና ባሕርያዊ የሆነ ጥብቅ እና አማናዊ የሆነ ተዋሕዶ ያስፈልገው ነበር፡፡ ይህ አይደለም ከተባለ የባሕርያችን መታደስ፡ በሐዲስ ተፈጥሮ የመዳናችን ነገር ሁሉ ከንቱ ይሆናል፡፡
3. ከዚህም ሁሉ ጋር ንስጥሮስ ዘላለማዊ ሕይወት የሚገኝበትን ምሥጢረ ቁርባንን ሕይወት የመስጠት ኃይል የሌላው በማድረግ ከዚህ ምሥጢር መካፈልን ወደ ሰው በላነት (Cannibalism) ደረጃ አውርዶታል፡፡ ምክንያቱም በእርሱ እምነትና አስተምህሮ በመሠዊያው ላይ የሚደረገውና ምእመናን የሚበሉት ሥጋ አካላዊ ቃል የተዋሐደውና የራሱ አካልና ባሕርይ ያደረገው ሳይሆን ፍጡር የሆነ የሰው ሥጋ ብቻ ነውና፡፡ “ዕሩቅ ብእሲ - ሰው ብቻ" መብላት ደግሞ ሕይወትና መድኃኒት ሊሆን አይችልም፡፡

ቅዱስ ቄርሎስ በሚገባ እንዳመለከተው ከድንግል ማርያም የተወለደው መለኮት የተዋሐደው ሥግው ቃል ካልሆነ በስተቀር መዳን የማይታሰብ ነው፡፡ መለኮት ያልተዋሐደውና ዕሩቅ ብእሲ (ሰው ብቻ) የዓለምን ኃጢአት ለመሸከምና ለማስወገድ፣ የተረገመውን ለመቀደስ፣ እና ለሰው ልጆች መዳንን ለመስጠት ዓቅምም ሥልጣንም አይኖረውም፡፡ በተጨማሪም ኢየሱስ ክርስቶስ ሥጋን የተዋሐደ የባሕርይ አምላክ ካልሆነ በስተቀር፣ ለራሱ ፍጡር የሆነ ነገር እኛን ወደ እግዚአብሔር ሊመልሰንና ከጠፋንበት ፈልጎ ሊያገኘን አይችልም፤ ምክንያቱም ፍጡር እንኳን ሌላውን ሊያድን ይቅርና እርሱ ራሱ ሌላ መድኃኒትና መሪ ያስፈልገዋልና፡፡ ፍጡር ሊያድን አይችልምና፡፡ ፍጡር ማዳን ቢችልማ ኖሮ አምላክ ሰው መሆን ለምን ያስፈልገው ነበር? ስለሆነም እኛ እንድን ዘንድና ወደ እግዚአብሔር ተመልሰን ከእርሱ ጋር ሱታፌ ያለን እንሆን ዘንድ ባሕርያችን አፍኣዊ በሆነ ደረጃ ሳይሆን አማናዊና ውሳጣዊ የሆነ ተዋሕዶን ይፈልግ ነበር፡፡

ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ ይህን መሠረታዊ ጉዳይ በአርዮሳውያን ላይ በጻፈው ጥልቅና ሰፊ ትምህርቱ ላይ እንዲህ ሲል ያብራራዋል፡-

> ቃል ፍጡር ቢሆን ኖሮ ይህ የእኛ መዳን ተፈጻሚ ሊሆን ኣይችልም ነበር፣ ፍጡር ቢሆን ኖሮ ዲያብሎስም ራሱ ፍጡር ስለሆነ ትግሉን ይቀጥልበት ነበር፤ ሰውም በሁለቱ መካከል ሆኖ ከእግዚአብሔር ጋር የሚዋሐድበትና ከፍርሃት ነጻ የሚወጣበት መንገድ አጥቶ ሕይወቱ ሁል ጊዜ በአደጋ ውስጥና በጥፋት ላይ እንደ ሆነ ይቀጥል ነበር፡፡ ..... ስለዚህም በእውነት የእኛ የሆነውን ሰውነትና ባሕርይ ነሣ (ገንዘብ አደረገ)፣ ይህም ባሕርያችንን እርሱ ፈጣሪውና አስገኚው እንደ መሆኑ በእርሱ በራሱ ያከበረው ዘንድ፣ በዚህም በእርሱ መሪነትና አርአያነት ወደ መንግሥተ ሰማያት ያገባን ዘንድ ነው፡፡

የሰው ባሕርይ (ትስብእት) የተዋሐደው ከፍጡር ጋር ቢሆን ኖሮ፤ ወይም ወልደ እግዚአብሔር እውነተኛ እግዚአብሔር ባይሆን ኖሮ የእኛ ባሕርይ የጸጋ አምላክነትን አያገኝም ነበር፣ የእኛን ሥጋ የለበሰው የእርሱ የእግዚአብሔር] እውነተኛና የባሕርይ ልጁ ባይሆን ኖሮ ሰው ወደ እግዚአብሔር ዘንድ ከፍ ከፍ ሊልና ሊቀርብ አይችልም ነበር፡፡ ትምህርት በእንተ አርዮሳውያን ትምህርት 2 ቁ. 43)

አካላዊ ቃል ሰው የሆነው ለመዳናችን ባሕርያችንን መለኰት ፍጹም በሆነ በኣማናዊ ተዋሕዶ ገንዘቡ ያደርገው ዘንድ ያስፈልገው ስለ ነበር ነው፡፡ ስለዚህም በማይመረመር ምሥጢር ባሕርያችንን ከእመቤታችን ከቅድስት ድንግል ማርያም ነሥቶ የተወለደው ሥግው ቃል አምላክ ወልደ አምላክ ነው፡፡ እርሷም ወላዲተ አምላክ ትባላለች፡፡ ይህ ካልሆነ መዳናችንን ከንቱ ማድረግ ይሆናል፡፡ ስለሆነም የእመቤታችንን ወላዲተ አምላክነት መቀበልና ማመን እግዚአብሔር በቸርነቱ የሰጠንን የመዳን ጸጋ መቀበልና ማመን ነው፤ ይህን አለመቀበልና መካድ ደግሞ የወልደ እግዚአብሔርን ሥጋዌና የሰዎችን መዳን እንደማያምኑ እንደ አሕዛብ መሆን ነው:: ምክንያቱም ዋናው ጉዳይ እርሷ የወለደችው የእግዚአብሔርን ቃል በሥጋ መሆኑን ማመኑ ላይ ነው እንጂ ይህን ካላመኑማ አርዮሳውያንም፣ ንስጥሮሳውያንም፣ ከዚያም ባሻገር መሐመዳውያንም ሳይቀሩ በድንግልና መወለዱንና ከሌሎች ሰዎች ላቅ ያለ ሰው መሆኑንማ እነዚህ ሁሉ ያምናሉ፡፡

ችግሩ እንዲህ ዓይነቱ ከእውነታው ተቃራኒ የሆነ የሰዎች አስተሳሰብ በመሆኑ ጥቅም አልባ ብቻ ሳይሆን የሚያስፈርድም መሆኑ ነው እንጂ፡፡ የመሐመድ አስተማሪ በሂራ (ባህራኒ) የተባለ ግኖስቲካዊ እርሾ የነበረው ንስጥሮሳዊ መነኩሴ ነበር ተብሎ ይነገራል:: ስለዚህ የእመቤታችንን ወላዲተ አምላክነት የማያምኑ ሰዎች በምሥጢረ ሥጋዌና አምላክ የሰውን ልጅ ለማዳን ያደረገውን ድንቅ ምሥጢር የማያምኑ በመሆናቸው ከክርስቲያንነት ይልቅ ወደ መሐመዳዊነት የቀረቡ ናቸው፡፡

ከዚህ ቀጥሎ ሌሎች አባቶች ካስተማሯቸው ትምህርቶች የተወሰኑትን እንመለከታለን፡፡

- ❖ “ድንግል ማርያም ሥጋን በወለደች ጊዜ ቃልን ወለደችው፡፡ ቃልንም በሥጋ ስለ ወለደች በእውነት ወላዲተ አምላክ ናት፡፡” (ቅዱስ አቡሊዲስ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ. 4)
- ❖ …… ገብርኤል ለዘካርያስ እንደ ነገረው፣ እንዲሁም ለወላዲተ አምላክ ለድንግል ማርያም እንደ ነገራት .” (ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ፤ ትምህርት በእንተ አርዮሳውያን፣ ክፍል 3፣ ቁ. 14)
- ❖ “ቅድስት ድንግል ማርያም ወላዲተ አምላክ መሆኗን የማያምን ሰው ካለ ከእግዚአብሔር የተለየ ነው:: ትስብእት መጀመሪያ ተፈጥሮ ከዚያ በኋላ የእግዚአብሔር ቃል አደረበት የሚል ቢኖር እርሱም የተወገዘ ነው::" (ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘእንዚናንዙ፣ መልእክት ኀበ ካህን አቅላንድዮስ በእንተ አቡሊናርዮስ፣ መልአክት 101)
- ❖ “የማምነውና ተስፋ የማደርገው በምትሐት ወይም በማስመሰል ሳይሆን ስለ እኔ በእውነት ሰው በሆነውና በሞተው በኢየሱስ ክርስቶስ ነው፡፡ ሐሰት የሆነ ነገር ለእውነት አስጸያፊ ነውና፡፡ ስለሆነም የማምነው ድንግል ማርያም የፀነሰችውና የወለደችው እግዚአብሔር ቃል የተዋሐደውን ሥግው ቃልን ነው፡፡ የእግዚአብሔር ቃልም የእኛን ባሕርይ ገንዘቡ አድርጎ በእውነት ከድንግል ማርያም ተወልዷል፡፡ ሰዎችን ሁሉ በማኅፀን የሚፈጥረውና የሚቀርጸው እርሱ ራሱ ከድንግል ማርያም ከሥጋዋ ሥጋ ከነፍሷ ነፍስ ነሥቶ በድንግልና በማኅፀኗ ተፀንሶ ኖሯልና፡፡” (ቅዱስ አግናጥዮስ መልእክት ኀበ ሰብአ ጥራልያን፣ ምዕ, 10)

- “ሰይጣን በአንዳንዶች መስቀሉን ይክዱ ዘንድ በእነርሱ ላይ ሥራውን ይሠራል፣ የጌታችንን ሕማማቱንና ሞቱን እንዲያፍሩበትና ምትሐት ነው እንዲሉ በውስጣቸው ይሠራባቸዋል፡ ከድንግል መወለዱንና ሥጋ መልበሱን፣ እንዲሁም የእኛን ባሕርይ ርኩስ እንደ ሆነ አድርጎ ይነቅፋል፡፡ ከአይሁድ ጋር ደግሞ ሰዎች መስቀሉን እንዲክዱ ቤተ ክርስቲያንን ይዋጋታል፡ ከአሕዛብ ጋር ደግሞ ድንግል ማርያምን ይነቅፋለ፣ ያክፋፋሉ፣ ክርስቶስ ከእርሷ ባሕርይዋን ገንዘቡ አድርጎ እንዳልተወለደ አድርገው ይናገራሉ፡፡ የክፋት ሁሉ መሪና ፍታውራሪ የሆነው ዲያብሎስ አሠራሩ ብዙ ዓይነት ነውና፣ እርሱ የሰዎች ፈታኝና አታላይ እንደ መሆኑ ሰዎችን በተለያዩ መንገዶች ከእውነት ይለያቸው ዘንድ ይፈትናቸዋልና፡፡” (ቅዱስ አግናጥዮስ፣ መልእክት ኀበ ፊልጵስዮስ፣ ምዕ. 4)
- “ቅዱስ ጴጥሮስም ኢየሱስ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን መስከሯል፡፡ እርሱም የቅዱስ ጴጥሮስ ምስክርነት እንደሚገልጸው ከድንግል ማርያም የተወለደው ያው እርሱው የእግዚአብሔር ልጅ ነው፡፡” (ቅዱስ አግናጥዮስ፣ ምዕ. 12)
- " .....ይህ የሆነው እግዚአብሔር በነቢዩ 'እነሆ ድንግል ትፀንሣለች፤ ወንድ ልጅም ትወልዳለች፣ ስሙንም አማኑኤል ይሉታል፣ ይህም እግዚአብሔር ከእኛ ጋር ነው ማለት ነው' ተብሎ የተነገረው ይፈጸም ዘንድ ነው፡፡ ይህም በአንድ በኩል ለአባቶቻችን የተሰጠው ተስፋ መፈጸሙን የሚያሳይ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ የእግዚአብሔር ልጅ ከድንግል መወለዱን ግልጽ በሆነ ሁኔታ የሚያስረዳ ነው፡፡ እንዲሁም መናፍቃን እንደሚሉት ድንግል ማርያም የወለደችው ዕሩቅ ብእሲን ሳይሆን የእግዚአብሔር ቃል የተዋሐደውን ኢየሱስ ክርስቶስን መሆኑን በግልጽ ይናገራል፡፡" (ቅዱስ ሄሬኔዎስ፣ በአንተ መናፍቃን፣ መጽሐፍ 3፣ ምዕ. 16፣ ቁ. 2)
- " ኢየሱስ አንድ፡ ክርስቶስ ደግሞ ሌላ ነው ብለን ማሰብ የለብንም፤ እርሱ ኢየሱስ ክርስቶስ አንድ ነው እንጂ፡፡ እንደ ገናም መልአኩ ለድንግል ማርያም ቃለ ብሥራትን ይዞላት በመጣ ጊዜ 'እርሱ ታላቅ ይሆናል፣ የልዑል ልጅም ይባላል፣ ጌታ አምላክም የአባቱን የዳዊትን ዙፋን ይሰጠዋል' ብሏታል፡፡ ሉቃ. 1፡32 በዚህም የልዑለ ባሕርይ የእግዚአብሔር የባሕርይ ልጅ የሆነው እርሱ፣ የዳዊት ልጅ የሆነውም ያው አንዱ እርሱ መሆኑን መሰከረ፡፡ ዳዊትም በመንፈስ ትንቢት የአካላዊ ቃልን በሥጋ መምጣት ተረድቶ፣ ያ የሚመጣውም በሁሉም በሕዋንና በሙታን ላይ ገዢ የሆነ መሆኑን አውቆ 'ጌታ ጌታዬን በቀኜ ተቀመጥ አለው' በማለት 'ጌታዬ' ብሎ ጠራው፤ ጌታው መሆኑን መሰከረ፡፡ መዝ 109፡1 ኢየሱስ ክርስቶስን ሳያየው እንደማይሞት ከመንፈስ ቅዱስ ተስፋ የተሰጠው ስምዖን አረጋዊ የድንግል ማርያምን የበኩር ልጅ ታቅፎ እግዚአብሔርን አመስገነ፣ እንዲህም አለ፡- ጌታ ሆይ፣ አሁን እንደ ቃልህ ባሪያህን በሰላም ታሰናብተዋለህ፤ ዓይኖቼ በሰዎች ሁሉ ፊት ያዘጋጀኸውን ማዳንህን አይተዋልና፣ ይህም ለአሕዛብ ሁሉን የሚገልጥ ብርሃን ለሕዝብህም ለእስራኤል ክብር ነው።' ሉቃ. 2፡29-32 በዚህም በእቅፉ የያዘው ሕፃን የእግዚአብሔር ልጅ ክርስቶስ መሆኑን መሰከረ፡፡” (ቅዱስ ሄሬኔዎስ፣ በአንተ መናፍቃን፣ መጽሐፍ 3፣ ምዕ. 16፣ ቁ. 2-4)
- ".......ስለዚህም አንድ ክርስቶስ አንድ ገዢ እንደሆነ እናምናለን፣ ያለ መቀላቀልም ይህን ተዋሕዶ እናስተምራለን፡፡ ቅድስት ድንግልም እግዚአብሔርን የወለደች እንደ ሆነች እናምናለን፤ የእግዚአብሔር ቃል ሥጋን ተዋሕዶ ሰው ሆኗልና፣ ከእርሷ የነሣውንም ሥጋ ከተፀነሰበት ቀን ጀምሮ ከእርሱ ጋር አንድ ባሕርይ አድርጎታልና፡፡” (ቅዱስ ቄርሎስ ዘእስክንድርያ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ. 25}

- "አማኑኤል የባሕርይ አምላክ እንደ ሆነ፣ ንጽሕት ድንግልም አምላክን የወለደች እንደ ሆነች፣ ሰው የሆነ የእግዚአብሔርንም ቃል እንደ ወለደች የማያምን ሰው ቢኖር ውጉዝ ይሁን፡፡ (ቅዱስ ቄርሎስ ዘእስክንድርያ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ. 44)
- "… አምላክን የወለደች ንጽሕት ድንግልንም የእግዚአብሔር እናት እንላታለን፡፡" (ቅዱስ ቄርሎስ ዘእስክንድርያ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ.8)
- "አምላክን የወለደች ናት ብንልም ንጽሕት ድንግል ከሥጋ የተለየ መለኮትን እንደ ወለደች አድርጋችሁ መጠራጠር በልባችሁ አይደር፡፡ ሥጋን ነፍስን የተዋሐደ የአግዚአብሔር ቃልን ወለደች እንጂ፡፡ በዚህ በተዋሕዶ ምሥጢር ብቻ እንጂ በሌላ አምላክን ወለደች አንልም፡፡ ሰው ሆነ ብለን ማመናችንም ሰው የሆነበትን ጥንተ መሠረት ያለ ጥርጥር ያስተምረናል፡፡ እንደ እኛ ነፍስን ሥጋን በመዋሐዱ አንድ ክርስቶስን ድንቅ በሚያሰኝ ልደት በወለደችው ጊዜም ንጽሕት ድንግል ቴዎቶኮስ መሆኗን እናምናለን፤ ይኸውም እግዚአብሔርን የወለደች ማለት ነው፡፡ . . . ከልባችን ባነቃነው ነገር ተዋሕዶን ልንነቅፍ አይገባም፤ ማርያም እግዚአብሔርን የወለደች አይደለችም አንበል፡፡" (ቅዱስ ቄርሎስ ዘእስክንድርያ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ. 37፣ 40)
- " ከድንግል ማርያም የተወለደው እርሱው ራሱ የእግዚአብሔር ልጅ ነው፣ እርሱ እንዲህ ብሏልና፡- የሰው ልጅ ብዙ መከራ ሊቀበል፣ ከሽማግሌዎችም ከካህናት አለቆችም ከጻፎችም ሊጣል፣ ሊገደልም ከሦስት ቀንም በኋላ ይነሣል፡፡' ማር. 8፡31 በቅዱስ ወንጌል የተጻፈውና የተነገረው ስለ ሌላ ክርስቶስ ሳይሆን ከድንግል ማርያም ስለ ተወለደው፣ መከራ ስለ ተቀበለውና ሞትን ድል አድርጎ ስለ ተነሣው የእግዚአብሔር የባሕርይ ልጅ ነው፡፡ (ቅዱስ ሄሬኔዎስ፣ በእንተ መናፍቃን፣ መጽሐፍ 3፣ ምፅ. 16፣ ቁ.4)
- "የሁላችን መሠረት አዳም የተገኘው ካልታረሰችና ድንግል ከነበረች መሬት እንደ ነበር (እግዚአብሔር አምላክ በምድር ላይ አላዘነበም ነበርና፣ ምድርንም የሚሠራባት ሰው አልነበረም፣ ዘፍ. 2፡5) እንዲሁም በእግዚአብሔር እጅ፣ ማለትም በእግዚአብሔር ቃል የተፈጠረ እንደ ነበር ሁሉ፣ ሁሉ የሆነው በእርሱ ነውና፣ እግዚአብሔርም ከምድር አፈር ወስዶ እንዳበጀው ሁሉ፣ ያው የእግዚአብሔር ቃል ዳግማዊ አዳም ሆኖ ሲወለድም ድንግል ከሆነች ከቅድስት ማርያም ተወለደ፡፡" (ቅዱስ ሄሬኔዎስ፣ በአንተ መናፍቃን፣ መጽሐፍ 3፡ ምዕ 22፣ ቁ. 10)
- "በእግዚአብሔር የማዳን ዕቅድ ሂደት ድንግል ማርያም ለእግዚአብሔር ቃል ታዛዥ ሆና ተገኘች፤ እነሆኝ የጌታ ባሪያ፣ እንደ ቃልህ ይሁንልኝ' አለች፡፡ ሉቃ. 1፡38 ሔዋን ግን የማትታዘዝ ነበረች፤ ድንግል ሳለች ለእግዚአብሔር ቃል አልታዘዘችም ነበርና፡፡ … ካለመታዘዟም የተነሣ ለራሷም፣ ለመላው የሰው ዘርም የሞት ምክንያት ሆነች፤ ድንግል ማርያም ግን ራሷን ለእግዚአብሔር በመስጠቷና ለቃሉ በመታዘዟ ለራሷም ለመላው የሰው ዘርም የመዳን ምክንያት ሆነች:: . የሔዋን ለእግዚአብሔር ቃል ባለመታዘዝ ምክንያት ያገኛት የኃጢአት ማሰሪያዋ በድንግል ማርያም ተፈታ፡፡ ድንግል የነበረችው ሔዋን እግዚአብሔርን ባለማመኗ ምክንያት በሰው ልጅ ላይ ያመጣችውንና በጽኑ ማሰሪያ ያሰረችውን ድንግል ማርያም በእምነቷ ፈታችው፡፡" (ቅዱስ ሄሬኔዎስ፣ በእንተ መናፍቃን፣ መጽሐፍ 3 ምዕ 22፣ ቁ. 4)

- “የመለኮትንና የትስብእትን ተዋሕዶ በእምነት የማይቀበሉት ኢቢዮናውያን ከንቱዎች ናቸው፡፡ እነርሱ በግብረ መንፈስ ቅዱስ ከድንግል ማርያም የተወለደው ቅዱሱ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ሊረዱና ሊቀበሉ አይፈልጉም፡፡ እርሱ እንዲህ ያደረገው በቀደመው አዳም ልደት ሞትን እንደ ወረስን አዲስ በሆነው በጌታችን ልደት ደግሞ ሕይወትን እንወርስ ዘንድ ነው::” (ቅዱስ ሄሬኔዎስ፣ መጽሐፍ 5 ምዕ 9፣ ቁ. 3)
- “ለወንድ ታጭታ የነበረችው ድንግሊቷ ሔዋን በዲያብሎስ በሐሰት ነገር ተታልላና ወደ ሞት መንገድ ተወስዳ እንደ ነበር ሁሉ የዚያ ካሳ ይሆን ዘንድ በመልአኩ ገብርኤል አማካይነት ለቅድስት ድንግል ማርያም እውነተኛ የሆነውን ነገር የምሥራቹን ቃል ኣበሠራት፡፡ ሔዋን በመልአክ ቃል (ዲያብሎስ በተፈጥሮው መልአክ ስለሆነ) እንደ ተሳሳተች፣ እንዲሁም ቃሌን ስትጥስ ከእግዚአብሔር እንደ ሸሸች፤ ድንግል ማርያም ደግሞ ለእግዚአብሔር ቃል ታዛዥ በመሆኗ ምክንያት እግዚአብሔር ከእርሷ ጋር እንደ ሆነ የሚናገረውን ደስ የሚያሰኝ ቃለ ብሥራት ከመልአክ ተቀበለች፡፡ ሔዋን እግዚአብሔርን ባትታዘዝ ድንግል ማርያም ለእግዚአብሔር ታዛዥ ሆና ተገኘች፤ ይህም ድንግል ማርያም ድንግል ለነበረችው ለሔዋን ጠበቃዋና ካሳዋ ትሆን ዘንድ ነው፡፡ ስለሆነም የሰው ዘር በመጀመሪያ በድንግል አማካይነት ሞት እንደ ነገሠበትና ሞትን እንደ ወረሰ ሁሉ ዳግመኛ ደግሞ በድንግል አማካይነት ከዚህ ዕዳ ነጻ ወጣ፡፡ በዚህም ድንግልናዊ ኣለመታዘዝ ፍጹም በሆነ ሁኔታ ሙሉ በሙሉ በድንግልናዊ መታዘዝ ተካሰ፣ ተስተካከለ፡፡ በዚሁ በተመሳሳይ ሁኔታ መጀመሪያ የተፈጠረው ሰው ኃጢአት በኩር በሆነው በጌታችን ተካሠ፣ ተስተካከለ፤ የእባብ መምጣትም በርግብ ይውህና ድል ተነሣ፡፡
- " ወደ ሞት የተወሰድንባቸው ማሰሪያዎች በእነዚያው በታሰርንባቸው ገመዶች ተፈቱ፡፡” (ቅዱስ ሄሬኔዎስ፣ በአንተ መናፍቃን፣ መጽሐፍ 5፣ ምዕ 19 ቁ. 1)
- “ቅዱሳት መጻሕፍት ክርስቶስን በተመለከተ የሰው ልጅ መሆኑን እንደሚነግሩን ሁሉ እርሱው ሰው ብቻ ሳይሆን የእግዚአብሔር ቃል እና እግዚአብሔር መሆኑንም ይነግሩናል፡፡ በዘመኑ ፍጻሜ ከድንግል ማርያም እንደ ተወለደ ከእግዚአብሔር አብ በቅድምና ተወልዷል፡፡ እንደ ተራብ ሁሉ ሌሎችን አጥግቧል፤ እንደ ተጠማ ሁሉ ከጥንት አይሁድን ጥማቸውን አርክቷል፣ "ይከተላቸው ከነበረው መንፈሳዊ ዓለት ጠጡ፣ ያም ዓለት ክርስቶስ ነበረ” እንደ ተባለ፡፡” 1 ቆሮ. 10፡4 (ቅዱስ ሄሬኔዎስ፣ ቅሬታት፣ 52)
- " ማርያም የወለደችው ኢየሱስ ክርስቶስ ሰው የሆነ አምላክ እንደሆነ፣ ከአብ ጋርም አንድ እንደሆነ፣ ሥጋን በመዋሐድ የማይለወጥ፣ በመለኮትም የማይታመም ቀዳማዊ አምላክ እንደ ሆነ የማያምን ቢኖር ውጉዝ ይሁን፡፡" (ቅዱስ አቡሊዲስ፣ ሃይማኖተ ኣበው፤ ቁ. 18)
- "ከድንግል የተወለደው ታሞ ሞቷልና እርሱ አዳነን፤ ድንግልም ኣምላክን በወለደች ጊዜ ለዓለም ሕይወትን አስገኘች፡፡ ድኅነት ከእግዚአብሔር ከተገኘ፣ ከሌላ ካልተገኘ፣ ዳግመኛ ዓለምም በእርሱ ከታደሰ የተወለደው የተሰቀለው መከራ የተቀበለው መድኅን ነው:: እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም የወለደችው ከመለኮት የተለየ ዕሩቅ ብእሲ አይደለም፤ አይሁድም የሰቀሉት ዕሩቅ ብእሲን ኣይደለም፤ ከድንግል በሥጋ የተወለደ አምላክ ነው እንጂ፡፡” (ቅዱስ አቡሊዲስ፣ ሃይማኖተ ኣበው፣ ቁ. 18፡ 20)

- " ጊዜው ሲደርስም ስለ እኛ የአምላክ እናት ከሆነች ከድንግል ሥጋን ነሣ (ገንዘብ አደረገ)፣ ሰውም ሆነ" (ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ፣ ትምህርት በእንተ አርዮሳውያን፣ ክፍል 3፣ ቁ. 29)
- " . . . እንዲሁም ዮሐንስ ገና በማኅፀን ሳለ የእግዚአብሔርን እናት የድንግል ማርያምን ድምጽ በሰማ ጊዜ በደስታ ዘለለ (ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ፣ ትምህርት በእንተ አርዮሳውያን፣ ክፍል 3 ቁ. 33)
- " ከእመቤታችን ከቅድስት ድንግል ማርያም የተወለደው የእግዚአብሔር የባሕርይ ልጅ ነው:: እርሱም የባሕርይ አምላክ ነው፤ መለኰት ቢያድርበት በጸጋ የከበረ አይደለም፡፡ ሥጋን በመንሣት ሰው የሆነ እርሱ ብቻ ነው፡፡ በመለኰት የእግዚአብሔር ልጅ ነው፤ አምላክም ነው፡ እርሱ ወልድ አንድ ብቻ ነው፡፡" (ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ 6)
- "ዳግመኛም ከሰው ባሕርይ በነሣው በሥጋ ሥርዓት አምላክን በወለደች በእመቤታችን በቅድስት ድንግል ማርያም እናምናለን፡፡" (ቅዱስ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ. 15)
- "ከእስራኤል ፈጣሪ በቀር ሰው እንዳልገባባት ነቢዩ ሕዝቅኤል እንዳያት ኆኅት ማኅተመ ድንግልናዋ ሳይለወጥ በኅቱም ድንግልና ተፀንሶ ተወለደ፡፡" (ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘእንዚናንዙ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ. 13)
- " ......በዚህ በከበሮ ታሪኩ ድንግልናን የሚያመላክት ነገር አለው፣ ይህም መጀመሪያ በሙሴና በአሮን እኅት በማርያም የታየ ሲሆን .. ይህም የእግዚአብሔር እናት የድንግል ማርያም ምሳሌ ነው ብዬ አምናለሁ፡፡" (ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘኑሲስ፣ በእንተ ድንግልና፣ ምዕ. 19)
- " የእግዚአብሔር እናት በሆነችው በማርያም ዘመን እንደ ሆነው . . ." (ቅዱስ ጎርጎርዮስ ዘኑሲስ፣ በእንተ ድንግልና፣ ምዕ. 13)
- "ከድንግል በተወለደ ጊዜ ድንግልናዋን ያለ መለወጥ አጸናው፣ ቀድሞም ሔዋን ድንግል ነበረችና፣ ዲያብሎስ አሳታት እንጂ፣ ድንግል ማርያምን ግን ገብርኤል አበሠራት፡፡ ሔዋንን ዲያብሎስ አሳታት የሞት ምክንያት የሚሆን ቃየልንም ወለደች፤ ማርያም ግን መልአክ በአበሠራት ጊዜ ሁሉን ወደ ዘለዓለም ሕይወት የሚመራ አካላዊ ቃልን በሥጋ ወለደች፡፡ ....ዳግመኛም ድንግልናዋ እንዳልተለወጠ ጽኑዕ መለኰት ከባሕርዩ ኣልተለወጠም፡፡" (ቅዱስ ዮሐንስ አፈ ወርቅ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ. 3-4፣ 7)

እዚህ ላይ መታወስ ያለበት ነገር እነዚህ አባቶች ሁሉም ንስጥሮስ ከመነሳቱና "እመቤታችን ወላዲተ አምላክ አትባልም" የሚለውን ኑፋቄ ከማሰራጨቱ በፊት (ከ428 ዓ. ም.) የነበሩ አባቶች መሆናቸው ነው:: ይህም ማለት የእመቤታችን ወላዲተ አምላክ መባል አዲስ ነገር ሳይሆን በቤተ ክርስቲያን አባቶች የታወቀና ኦርቶዶክሳዊ ትውፊትና ትምህርት ነበር ማለት ነው፡፡ ይህም እንግዳው ባህል የንስጥሮስ ተቃውሞ የነበረ መሆኑን በግልጽ ያሳየናል፡፡

- "ቅድስት ድንግል ማርያም ወላዲተ አምላክ መባል የሚገባት ስለ መሆን አለ መሆኑ ግራ የሚገባቸውና በጥርጥር ላይ ያሉ ሰዎች የመኖራቸው ነገር ይገርመኛል፣ ያስደንቀኛልም፡፡ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ እግዚአብሔር ከሆነ በሥጋ

የወለደችው ቅድስት ድንግል ማርያም እንዴት ወላዲተ አምላክ አትባልም?" (ቅዱስ ቄርሎስ ዘእስክንድርያ፣ መልእክት 1፣ ለግብጽ መነኰሳት የተላከ መልእክት)

- "እግዚአብሔር ወልድ ከሴት በመወለድ እንደ እኛ ሆነ፡፡ ድንግል ማርያም ያስገኘችው የእኛን ባሕርይ (ትስብእትን) ቢሆንም አካላዊ ቃል ከእኛ የነሣው ትስብእት ከቃል ጋር ከመዋሐዱ በፊት ቀድሞ ስላልተፈጠረና የራሱ የሆነ ህልውና ከጀመረ በኋላ ቃል የተዋሐደው ስላልሆነ፣ ህልዎቱን አንድ ብሎ የጀመረው ከአካላዊ ቃል ጋር ተዋሕዶ በመሆኑ እርሷ የወለደችው ሥግው ቃልን ነው፤ ስለዚህም እርሷ ወላዲተ አምላክ ናት፡፡" (ቅዱስ ሳዊሮስ ዘአንጾኪያ)
- "ሰማያውያንን ምድራውያንን ፈጥሮ መግዛት ገንዘቡ ነው፡፡ ስለ እኛ ነፍስን ሥጋን ነሥቶ ያለ መለወጥ ሰው ሆነ፣ ከእሴይ ከዳዊት ባሕርይ ተወልዶ በሥጋ ተገለጠ፤ አምላክን የወለደች ንጽሕት ድንግል ማርያም ከእነርሱ ተወልዳለችና ሐዋርያ፣ የምናምንበት ሊቀ ካህናት ተባለ፡፡" (ቅዱስ ሳዊሮስ ዘአንጾኪያ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ. 3)
- "አምላክን የወለደች ማርያም ለዘላለሙ ድንግል እንደ ሆነች መውለዷም የማይመረመር ድንቅ እንደ ሆነ፤ ከወለደችም በኋላ በድንግልና ጸንታ እንደ ኖረች አስረዳን፡፡ ." (ቅዱስ ሳዊሮስ ዘአንጾኪያ፣ ሃይማኖተ አበው፣ ቁ. 14)

በንስጥሮስ ውዝግብ ጊዜ ላይ የአንጾኪያ መንበር ጳጳስ የነበረውና በተለያዩ ምክንያቶች ከቅዱስ ቄርሎስ ጋር የመጣላትና ከንስጥሮስ ጎን የመቆም አዝማሚያ ያሳይ የነበረው ጳጳስ ዮሐንስ (John of Antioch) እንኳ ሳይቀር የእመቤታችንን ወላዲተ አምላክነት ያምን ነበር፡፡ ይህንም ለንስጥሮስ በላከለት አንድ ጦማሩ ላይ እንዲህ ብሏል፡-

- "ይህን መጠሪያ ክብር (ወላዲተ አምላክ የሚለውን) ያልተጠቀመበትና ያልተናገረው ማንም የቤተ ክርስቲያን አባትና መምህር የለም፡፡ ይህን ቃል የተጠቀሙበትም ብዙዎችና የታወቁ አባቶች ናቸው፡፡ ያልተጠቀሙበት ቢኖሩ እንኳ የተጠቀሙበትን አልተቃወሟቸውም፣ ስህተት ነውም አላሉም፡፡" (ዮሐንስ ጳጳስ ዘአንጾኪያ፣ በአንተ ጉባኤ ኤፌሶን፣ ክፍል 1፣ ምዕራፍ 25)
- " .... ንስጥሮስ ሆይ፣ ባልታረመና ጸያፍ በሆነ አንደበትህ ከሐዋርያት ጀምሮ ሳይቋረጥ ተጠብቆ የመጣውን ኦርቶዶክሳዊ እምነት የጠበቁና የያዙ ካህናትን ትሰድባቸዋለህ፡፡ ታዲያ አንተ አሁን የቀደሙ ጳጳሳትን አራሚና አስተካካይ መሆንህ ይሆን? አንተ ከጎርጎርዮስ የተሻልክ ነህ? ከዮሐንስ አፈ ወርቅስ ትበልጣለህ? እንዲሁም ከሌሎቹ በምሥራቅ መናብርት ከነበሩትና እንደ ጠቀስኳቸው አባቶች ያህል ስማቸው የገነነ ባይሆንም እንኳ ከእነርሱ ጋር አንዲት እምነት ከነበራቸው ከሌሎች ጳጳሳት ሁሉ አንተ ትበልጣለህ? . . . (ቅዱስ ዮሐንስ ካዝያን፣ በንስጥሮስ ላይ በአንተ ሥጋዌ የጻፋቸው ሰባት መጻሕፍት)

ኦርቶዶክሳውያን አባቶች ሁሉ ስለ ቅድስት ድንግል ማርያም ወላዲተ አምላክነትና ስለ ክብሯ በሰፊው አስተምረዋል፣ ጽፈዋል፡፡ ኦርቶዶክሳውያን ቀደምት አበው ስለ እመቤታችን ካስተማሩት ትምህርት መካከል ሁለት ባሕርይ ባዮች ከሆኑት ኬልቄዶናውያን ጋር ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ ተዋሕዶና አንድ ባሕርይነት ጽኑ ተጋድሎ ያደረገውና ከዚህም የተነሣ በ538 ዓ. ም. በኬልቄዶናውያን ከአንጾኪያ መንበሩ እንዲሳደድና ብዙ ዘመኑን በግብጽ በስደት እንዲያሳልፍ የተደረገው ቅዱስ ሳዊሮስ ዘንጾኪያ ስለ እመቤታችን ካስተማረው ትምህርት አንዱን እንደ ማሳረጊያ ከዚህ ቀጥሎ እንመለከታለን፡፡

1) “በቃላት የተዋበና የተቀመረ ምስጋና ለቅዱሳን ሁሉ እናቀርብ ዘንድ ተገቢም ትክክልም ነው፡፡ ስለዚህም ጌታቸውን በእውነት እንዳገለገሉና የመዳናችን ነገር አማናዊነቱ እንዲገለጥ የድርሻቸውን እንደ ተወጡ እንደ በጎ አገልጋዮች ተገቢ በሆነ ክብራቸውን በሚገልጥ በምስጋና ስብከትና በዓላቸውን በማድረግ እናመስግናቸው፡፡ በአንድ በኩል ድንቅ የሆነውን ታላቁን እግዚአብሔርን የመምሰልን ምሥጢር (1 ጢሞ. 3፡16) ከዘመኑ አስቀድመው ለመስበክ የቻሉትን ነቢያትን እናመስግናቸው፤ በሌላ በኩል ደግሞ ይህን ምሥጢር ያስተማሩ ሐዋርያትን እናመስግናቸው፡፡ በመቀጠልም ደግሞ የነቢያትን ትንቢትና የሐዋርያትን ስብከት በደማቸው ያረጋገጡ ሰማዕታትን እናመስግናቸው፤ አንድን ለማረጋገጥ አስቸጋሪ የሆነ ነገር፣ ወይም በሌላ መንገድ ማረጋገጥ የማይቻልን ነገር በቃላቸው ምስክርነት እውነትነቱን የሚያሳዩ ሰዎች ምስክሮች ይባላሉና፡፡

2) የክርስቶስ ሰማዕታት ድምጻቸው (የምስክርነት ቃላቸው) የዓለምን ኃጢአት የሚያስወግደው የእግዚአብሔር በግ(ዮሐ.1፡29) ያፈሰሰውን የመጀመሪያውንና የመለኮታዊውን ደም ተከትሎ የፈሰሰው ደማቸው ነው፤ እርሱ ከእነዚህ ከሰማዕታት አስቀድሞ ስለ ራሱ ምስክር ሆኗልና፡፡ ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስ እንደ ተናገረ በጴንጤናዊው በጲላጦስ ፊት መልካሙን መታመን የመሰከረ እርሱ (ጢሞ. 6፡13) በእውነት ሌላ ምስክር አይፈልግምና አያስፈልገውምና፡፡ እርሱ ራሱ እውነት ለሆነ ለእርሱ ከእርሱ የበለጠ እውነተኛና ተአማኒነት ያለው ሌላ ምስክር ከየት ሊገኝ ይችላል? ነገር ግን እርሱ የአገልጋዮቹን በጎ ፈቃድና እርሱን የማገልገል ተምኔታቸውን የሚቀበል ቸር ስለ ሆነ የእርሱ በሆነው በዚህ መዓርግ ተሳታፊዎች እንዲሆኑ ፈቀደላቸው፣ ሰማዕታት ተብለው እንዲጠሩም አደረጋቸው፡፡

3) “ታዲያ የእግዚአብሔርን እናት፣ በእውነት ቅድስት እና ዘለዓለማዊት ድንግል የሆነችውን ድንግል ማርያምን ሰው ሁሉ እንደ ነቢዪት፣ እንደ ሐዋርያ፣ እና እንደ ሰማዕት ሊያከብራት እንዴት አይገባም? እንደ ነቢዪት ልትከበር የሚገባት ነቢዩ ኢሳይያስ ስለ እርሷ እንዲህ ብሎ በተናገረው ትንቢት መሠረት ነው፡- 'ወደ ነቢዪቱም ቀረብሁ፣ እርሷም ፀነሰች፤ ወንድ ልጅንም ወለደች። እግዚአብሔርም፡- ሕፃኑ አባቱንና እናቱን መጥራት ሳያውቅ የደማስቆን ሀብትና የሰማርያን ምርኮ በአሦር ንጉሥ ፊት ይወስዳልና ስሙን፡- ምርኮ ፈጠነ፣ ብዝበዛ ቸኰለ ብለህ ጥራው አለኝ።' " ኢሳ. 8፡3-4

4) “በቅዱሳት መጻሕፍት 'ምርኮ ፈጠነ፣ ብዝበዛ ቸኰለ' ተብሎ የተነገረለትንና አባቱንና እናቱን መጥራት ሳያውቅ ኃያላኑን የሚማርካቸውን ልጅ የወለደችው የእግዚአብሔር እናት ከሆነችውና ገና እንደ ተወለደ የደማስቆን ሀብትና የሰማርያን ምርኮ በመውሰድ ዲያብሎስን ያናወጸውን አማኑኤልን ከወለደችው ከድንግል በቀር ሌላ ማን ነው?

5) እነዚህ ቃላቶች በዘይቤያዊ አገላለጽ የጣዖታትን ኣምልኮ የሚያመላክቱ ናቸውና፡፡ በአንድ በኩል ደማስቆ ማለት በደም የታለለ (Bloody) ተብሎ ይተረጎማልና፡፡ በሌላ በኩል ሰማርያ ደግሞ ከወርቅ የተሠራ የጥጃ ምስል አቁሞ ከሕዝቡ ዘንድ የእውነተኛውን አምላክ አምልኮና አገልግሎት ያራቀና ያስቀረ ነው (1 ነገ. 12፡26-28)፡፡ ስለሆነም በእነዚህ በሁለቱ ነገሮች በተለይ የጣዖታት አምልኮ የሚገለጥ መሆኑ ለሰዎች ሁሉ የታወቀ ነው፡፡ ስለዚህም አማኑኤል በሥጋ እንደ ተወለደ ወዲያውኑ ምርኮውን ከእነዚህ ወሰደ፡፡ የመጀመሪያው በግርግም ተኝቶ በጨርቅ ተጠቅልሎ ሳለ ሰብኣ ሰገል መጥተው እንዲያመልኩት ባደረገ ጊዜ ሲሆን ሌላው ደግሞ ወደ ግብጽ በሄደ ጊዜና ኢሳይያስ በትንቢቱ እንደ ተናገረ በዚያ የነበሩትን ጣዖታት ባናወጻቸው ጊዜ ነበር (ኢሳ. 19፡1)፡፡ ይህን ያደረገውም በአሦር ንጉሥ ፊት ነው፣ ትንቢቱ ዲያብሎስን በብዙ ቦታ የአሦር ንጉሥ እያለ ይጠራዋልና፤ እንዲህ ተብሎ እንደ ተጠራም በነቢያት ዘንድ ተደጋግሞ ተነግሮ ይገኛል (ኢሳ. 10፡12)፡፡

6) “ነቢዪቷ ድንግል ማርያም ለእኛ የወለደችልን ልጅ ይህ ነው፤ ገና ከሕፃንነቱ ጀምሮ፣ ወዲያውኑ እንደ ተወለደ የዲያብሎስን ምሽግ ማፍረስና ግዛቱን ማናወጽ የጀመረውን ይህን ነው፡፡ ነቢዩ ኢሳይያስም ሕፃን ተወልዶልናልና፣ ወንድ ልጅም ተሰጥቶናልና አለቅነትም በጫንቃው ላይ ይሆናል፣ ስሙም ድንቅ መካር፣ ኃያል አምላክ፣ የዘላለም አባት፥ የሰላም አለቃ ተብሎ ይጠራል” ይላልና (ኢሳ. 9፡6)፡፡

7) “ስለዚህም ምክንያት ድንግል እና እናት የሆነችው እርሷ፣ እንዲህ ያለውን የነቢያት ጌታ የወለደችው እርሷ ከኤልሳቤጥ ሰላምታ በኋላ እንዲህ ባለች ጊዜ ትንቢት እየተናገረች ነበር፡- 'የባሪያይቱን ውርደት ተመልክቷልና። እነሆም ከዛሬ ጀምሮ ትውልድ ሁሉ ብፅዕት ይሉኛል፤ ብርቱ የሆነ እርሱ በእኔ ታላቅ ሥራ አድርጓልና፤ ስሙም ቅዱስ ነው፣ ምሕረቱም ለሚፈሩት እስከ ትውልድና ትውልድ ይኖራል' (ሉቃ. 1፡48-50)፡፡

8) “እንደዚሁም እርሷን ሐዋርያ ብለን፡ ሐዋርያ ብቻም ሳይሆን ከሁሉም ሐዋርያት በላይ ብለንም ልንጠራት በእውነት እንችላለን፡፡ ምክንያቱም ከመጀሪያው እርሷ ራሷ ከሐዋርያት ጋር ተቆጥራለችና፤ የሐዋርያት ሥራ መጽሐፍ እንዲህ ሲል አንደ ጻፈልን፡- እነዚህ ሁሉ ከሴቶችና ከኢየሱስ እናት ከማርያም ከወንድሞቹም ጋር በአንድ ልብ ሆነው ለጸሎት ይተጉ ነበር' (የሐዋ. 1፡14)። ከዚህም ጋር እነርሱን ሐዋርያት ያሰኛቸው ከጌታችን የሰሙት “ሒዱና አሕዛብን ሁሉ አስተምሩ' የሚለው ቃል ከሆነ፣ ዝም ብላ ሳለ እንዲህ ባለ ድንቅና ልዩ በሆነ ሁኔታ አካላዊ ቃል ኢየሱስ ክርስቶስን የወለደችልን ከመሆኗ የተነሣ፣ እንዲሁም የወንጌል ትምህርት ምንጭና እናት ካደረጋት በፍጹም ደንግልና ከመፅነሷና ከመውለዷ የተነሣ እርሷ ያላስተማረችውና እግዚአብሔርን ወደ ማወቅ ያላመጣችው ሕዝብ የትኛው ነው?

9) “ከዚህም ጋር እርሷ ሰማዕት ናት ብሎ ለመናገር ወደ ኋላ የሚልና የሚያመነታ አይኑር፡፡ እርሷ በብዙ ረገድ ሰማዕት ናትና፤ ዮሴፍ ከእርሷ የሚወለደው በመንፈስ ቅዱስ ምሥጢር መሆኑን ከመልአኩ ሰምቶ እስኪረዳ ድረስ በሁኔታዋ ግራ መጋባቱን በጽንዓት ተቀብላለችና፡፡ እንዲሁም ደግሞ ከሄሮድስ ቁጣ የተነሣ ወደ ግብጽ በተሰደደች ጊዜ፣ እንዲሁም ከግብጽ በተመለሰች ጊዜና የአርኬላስን ፍርሃት በተሸከመች ጊዜና ወደ ናዝሬት በሄደች ጊዜ፣ እንዲሁም ያን ሁሉ ጊዜ ከአይሁድ ነፍሰ ገዳዮች ጋር በኖረችና እያንዳንዱን ቀን ለሞት የቀረበ ሕይወት በኖረች ጊዜ ሁሉ እርሷ ሰማዕት ናትና፡፡

10) “ታዲያ የጻድቃን ነፍሶች በዚህች ሰዓት የሚያመሰግኗትን ይህችን ሴት እኛ ተገቢ የሆነ እውነተኛ ክብር እናከብራት ዘንድ እንዴት አይገባንም? በአንድ በኩል አበው ቀደምት ከጥንት ዘመን ጀምሮ ሲጠበቅ የነበረውን ተስፋ እንዲፈጸም ያደረገችልን፣ እና ዓለም የሚባረክበትን የአብርሃምን ዘር (እርሱም ክርስቶስ ነው) ያስገኘችልን ብለው ያከብሯታል፡፡ በሌላ በኩል ነቢያት ደግሞ ትንቢታቸውን እንዲፈጸምና ብሩህ እንዲሆን ያደረገችላቸው፣ የተሰወረውን ምሥጢርና ያልታወቀ የነበረውን ነገር ሁሉ የገለጠውን እውነተኛውን ፀሐይ (ሚልክ. 4፡2) የወለደችልን ናት በማለት ያመሰግኗታል፣ ያከብሯታልም፡፡ እንደ ገናም ሐዋርያት ደግሞ የስብከታቸው መጀመሪያ ብለው ያከብሯታል፡፡ ሰማዕታት ደግሞ የተጋድሏቸውንና የድል አድራጊነታቸውን አርአያና መጀመሪያ ያመጣችልን ብለው ያመሰግኗታል፡፡ የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንትና የክርስቶስ አማናዊ መንጋ ጠባቂዎች ደግሞ የኑፋቄን አፍ የዘጋችልንና መልቶ ተርፎ የሚወርድ፣ ከንጹሕ ምንጭ የሚፈስስና የሚቀዳ የኦርቶዶክሳዊ ትምህርት መገኛ ብለው ያመሰግኗታል፡፡ ከሁሉም በላይ ደግሞ የመነናውያንን "ጨለማ ያራቀችልን ይሏታል፡፡

11) “የእግዚአብሔር ቃል ከእርሷ እንበለ ውላጤ (ያለ መለወጥ) ሰው በሆነ ጊዜ እኛን የፈጠረንና የሠራን እርሱ አንድ እንደ ሆነ አስረዳ፡፡ እነዚያ ሰዎች [መነናውን] እንደሚሉት የድፍረትና የጽርፈት አባባል ቢሆን ኖሮ፣ ማለትም በአንድ በኩል ነፍስን የፈጠራት ደጉ አምላክ ቢሆንና በሌላ በኩል ደግሞ ሥጋን የፈጠሩት ክፉው አምላክና ጨለማ ቢሆኑ ኖሮ በሥጋና በደም እንዲሁ ተካፈለ (ዕብ. 2፡14) ተብሎ እንደ ተጻፈ የአብ ልጅና ደጉ አምላክ እንዴት የእኛን ሥጋ ተዋሕዶ ሰው ሆኖ ይገለጥ ነበር?…

(15) “በሌላ በኩል ደግሞ ድንግል የአምላክ እናት የንስጥሮስን እብደት አትታገሥም፡፡ ኃያል ኣምላክ፣ ድንቅ፣ መካር፣ የዘላለም አባት፥ የሰላም አለቃ የሆነውን ወልድን የወለደች እርሷ የአምላክ እናት እንዴት አትባልም? በተቃራኒው ንስጥሮስ እግዚአብሔርን ትወልድ ዘንድ የሴት ባሕርያዊ ተፈጥሮ አይደለም ይላል፡፡ እንዲህ ስትል ሥጋ ያልለበሰውንና ሰው ያልሆነውን እግዚአብሔርን ማለትህ ከሆነ ይህን እኔ ራሴም እንደ አንተ የማረጋግጠው ጉዳይ ነው፡፡ ነገር ግን ሥጋ የለበሰውንና ሰው የሆነውን ማለትህ ከሆነ ግን ስለ ተደረገው አምላካዊ ተአምር አትጠራጠር፡፡ እንደ እውነቱ ከሆነ ሴት ከሥጋ ጋር ካልተዋሐደ በስተቀር ነፍስን ብቻ ትወልድ ዘንድ አትችልምና፤ ነገር ግን ነፍስ ከሥጋ ጋር ሲዋሐድና በአንድ ቅጽበት ተዋሕዶ አንድ ፍጥረት ሲሆን ከሥጋ ጋር በአንድ ጊዜ ይወለዳል፡፡ እርሷም [እናት የምትሆን ሴት] የሥጋ ብቻ እናት የምትባል ሳይሆን ሕይወትና እውቀት ያለው የሰው እናት ትባላለች፡፡ አማኑኤል በሥጋ ስለ ተወለደው ልደትም ይህን ተመሳሳይ ነገር ተመልከት፡ ቅዱስ መጽሐፍ ይህን በምሥጢር እንዲህ ሲል ይነግረናልና፡- እንግዲህ ልጆቹ በሥጋናበደም ስለሚካፈሉ፣ እርሱ ደግሞ በሥጋና በደም እንዲሁ ተካፈለ።' ዕብ. 2፡14

(16) “እግዚአብሔር ቃል መለኰታዊ ባሕርዩንና ህልዎቱን ያገኘው ከማርያም አይደለምና፣ እርሱ መጀመሪያ የሌለው ዘለዓለማዊና የጊዜያትና የዘመናት ሁሉ ፈጣሪና አስገኚ ነውና፡፡ ሆኖም ግን የእኛን ባሕርይ ገንዘብ ማድረግንና ሰው መሆንን በወደደ ጊዜ ባሕርይዋ የሆነውን ነገር ድንግል ለእርሱ ሰጠችው፤ በዚህም በተዋሕዶው ከእርሷ የሆነው ገንዘብ ሁሉ በአንድ ጊዜ ወደ እርሱ ገባ፣ ከመለኰታዊ አካሉና ባሕርዩ ጋር በአንድ ጊዜ ተዋሐደ፡፡ ፅንሰቱ እንበለ ዘርአ ብእሲ በመሆኑ መንፈስ ቅዱስ ፅንሰቱ እንዲፈጸምና እንዲከወን አደረገ፣ ልደቱንም እንዲሁ ከፍጻሜ አደረሰ፡፡ ስለዚህ እግዚአብሔር ቃል እርሱ ራሱ ከእርሷ በተፀነሰና በሥጋ በተወለደ ጊዜ እግዚአብሔር ቃልን በሥጋ የወለደችው ድንግል ማርያም የእግዚአብሔር እናት መሆኗን አሳየ፡፡

(17) “ስለዚህም የተወለደው አንዱ እርሱ አማኑኤልም ተብሏል፣ ከሁለት ባሕርያት - ከመለኰታዊና ከሰብኣዊ ባሕርያት - የተገኘ፣ ያለ መለያየትና ያለ መከፋፈል በተዋሕዶ አንድ ነውና፡፡ ይህ አንድ የሆነ እርሱ የማይከፋፈሉና ልዩ የሆኑ ነገሮች ገንዘቡ የሆኑለት እርሱ ነው፣ እነዚህም ከአብ የሆነው ቀዳማዊና ዘመን የማይቆጠርለት ዘለዓለማዊ ልደቱ (ከአብ የተወለደው እርሱ ብቻ ነውና፣ ከአምላክ የተወለደ አምላክ እርሱ ብቻ ነውና) እና ከድንግል ማርያም የተወለደው ልደቱ (ወንድ ካላወቃት ድንግል የተወሰደ እርሱ ብቻ ነውና፣ እርሷም ሌላ የሚመስላት የሌለ ብቸኛ ናትና፡፡ እርሱ ሲለወድ የእናቱን ድንግልና አልለወጠም፤ ታዲያ ሊገለጽ ከማይችለው ምሥጢራዊ ተዋሕዶ በኋላ የንስጥሮስን የምኝነት ትምህርት የተከተለው የኬልቄዶን ጉባኤ እንደ ወሰነው ወደ ሁለትነት ሊከፈልና ወደ ምንታዌ ባሕርያት ሊበታተን የሚቻለው እንዴት ብሎ ነው?

(18) ቅድስት የአምላክ እናት እና ዘለዓለማዊት ድንግል የሆነችውን ድንግል ማርያምን ከምንም በላይ በሆነ እጅግ ታላቅ ክብር የምናከብራት ስለዚህ ነው እርሷ ከሌሎች ቅዱሳን ሁሉ በላይ ስለ እኛ ጸሎትንና ምልጃ የምትቃርብልን ናትና፡ እኛም እርሷን የባሕርያችን መመኪያና ጌጥ ሆና አግኝተናታልና እርሷን እንመካባታለን፡፡ ዳግማዊ አዳም ራሱን በሥጋ ያስገኘባትና የተወለደባት ነባቢትና ሕያዊት ምድር፣ እግራችንን በደረጃዎቹ ላይ አጽንተን ከተገኘን እኛም ወደ ሰማይ እንጠጣበት ዘንድ ሰማያዊው መሰላል ክርስቶስ በመንፈስ ቅዱስ በሥጋ የተዘጋጀባት የድንግልና ተክል፣ በጭጋግና በጢስ ያልተሸፈነችና የምትታይ ደብረ ሲና፣ ይልቁንም በእውነተኛው ፀሐይ የምታበራ እና የዐሠርቱን ትእዛዛት ሕግ ብቻ የምትሰጥ ሳትሆን በምድር ላይ የታየውንና ከሰዎች ጋር የተመላለሰውን ሕግ ሠሪውን ራሱን የምትሰጥ የሕግ መገኛ፣ እንዲህ ከእርሷ የተገኘውም እንደ ቀድሞው ሕግ አሰጣጥና ሁኔታ አንድ ሕዝብ እስራኤልን ብቻ ሳይሆን በወንጌል ትምህርቱ አማካይነት ሁሉንም ሕዝብና የሰው ዘር ወደ መረቡ የሳበውን እርሱን ያስገኘች ናት፡፡

(19) “ታዲያ ለእግዚአብሔር እናት የምንሰጣት ክብር ምን ዓይነት ክብር ነው? ለነፍሳችን ድኅነት ከእርሷ ለተወለደው ለእግዚአብሔርስ? . . . (ቅዱስ ሳዊሮስ ዘአንጾኪያ፡ ክፍለ ትምህርት 14፣ ቁ. 1-19)

ማጠቃለያ

ወላዲተ አምላክ የሚለው ለእመቤታችን የሚሰጠው መጠሪያ ቅጽል መጽሐፍ ቅዱሳዊና ኦርቶዶክሳዊ የሆነውን የምሥጢረ ተዋሕዶና የነገረ ክርስቶስ ትምህርት አንድ አድርጎ የሚጠብቅና የሚገልጽ ድንቅ ቃል ነው፡፡ ቀዳማዊና ዘላለማዊ የሆነው የእግዚአብሔር አካላዊ ቃል ሰው የሆነው ባሕርየ ትስብእትን (የእኛን ባሕርይ) በማኅፀነ ድንግል ማርያም ፈጥሮና የራሱ ገንዘብ አድርጎ ተዋሕዶ ነው፡፡ ቃል የሚዋሐደውን ትስብእት ሲፈጥረውና ሲዋሐደው አንድ ጊዜ ነው፡፡ ቀድሞ ፈጥሮ ከዚያ በኋላ የተዋሐደው አይደለም፣ ይህ ኅድረትን ያመጣልና፡፡

ትስብአት የአካላዊ ቃል ገንዘብ ሳይሆን በራሱ ጊዜ የኖረበት የመጨረሻ ትንሽ የሚባል የጊዜ ሽራፊ ወይም ቅንጣቢ እንኳ የለም፡፡ ስለዚህ ቅድስተ ቅዱሳን ንጽሕተ ንጹሐን የባሕርያችን መመኪያ እናታችን ቅድስት ድንግል ማርያም የፀነሰችውና የወለደችው በተዋሕዶ ምስጢር ከሁለት ባሕርይ አንድ ባሕርይ የሆነውን ሥግው ቃልን ነው፡፡ ስለሆነም እርሷ የወለደችው ከተፈጠረ በኋላ በማኅፀኗ ቃል የሚያድርበትን ወይም ከተወለደ በኋላ የቃል ማደሪያ የሚሆንን ሰው ብቻ (ዕሩቅ ብእሲ) ሳይሆን፣ ከመጀመሪያው ህልውናው ጀምሮ ቃል ትስብእትን የራሱ ገንዘብ አድርጎ ሲፈጥረውና ሲዋሐደው የጊዜ ልዩነት ስለሌለ እርሷ የወለደችው አንዱን የእግዚአብሔር ልጅ ሥግው ቃል የባሕርይ አምላክ ኢየሱስ ክርስቶስን ነው፡፡ ስለሆነም እርሷ ወላዲተ አምላክ መባሏ የተገባና ትክክለኛ የሃይማኖት መግለጫ ነው፡፡

ይህን ቃል ለእመቤታችን መቀጸል የጀመርነው እኛ አይደለንም፤ ከላይ እንዳየነው ከመጽሐፍ ቅዱስ ጀምሮ በሐዋርያትና በየዘመኑ በተነሱ ቅዱሳን አባቶች ሲነገር የነበረ ክርስቲያናዊ እውነታ ነው፡፡ እኛ ይህን በማለታችን ለእመቤታችን የምንጨምርላት፣ ባለማለታችን ደግሞ የምናስቀርባት አንዳች ነገር የለም፡፡ ነገር ግን ይህን የማያምኑ ሰዎች ራሳቸውን ከእውነተኛው የቤተ ክርስቲያን ትምህርትና ከወንጌል ድኅነት ውጭ ያደርጋሉ፡፡ ወላዲተ አምላክ የሚለው መግለጫ ቃል ነገረ ክርስትናንና ምሥጢረ ሃይማኖትን በሙሉ እንደ ሸማ ጠቅልሎ እንደ ወርቅ አንከብሎ የሚይዝ ቃል ነው፡፡ ስለሆነም ወላዲተ አምላክ የሚለው ቃል የአንድን ትምህርት ኦርቶዶክሳዊ መሆን አለመሆን በቀላሉና በአጭሩ ለመመዘንና ለመለየት የሚያስችል አጭር መንገድ ነው፡፡

ብዙውን ጊዜ የእመቤታችንን ወላዲተ አምላክነት መቀበል የሚከብዳቸው ወይም በግልጽ የሚቃወሙ ሰዎች በመነናውያንና በዶሴቲኮች፥ በአርዮሳዊነትና በንስጥሮሳዊነት በሽታ የተለከፉ መናፍቃን መሆናቸው ግልጽ ነው፡፡ ነገረ ሥጋዌንና የመዳንን ምሥጢር የሚቃወሙ የንስጥሮስ ተከታዮች ኑፋቄያቸውን እመቤታችንን በመቃወም ሊሸፍኑ የሚሞክሩበት ምክንያት አንዳንዶቹ በቀጥታ ነገረ ክርስቶስ ውስጥ ገብተው ነገረ ተዋሕዶ ላይ ያለውን ነገር መቃወምና ማስረዳት ስለሚያቅታቸው ነው:: ሌሎቹ ደግሞ ንስጥሮሳዊነታቸው በይፋ እንዳይታወቅባቸው ለመሸፈንና ስለ ክርስቶስ ክብር የተቆረቆሩና የእመቤታችን መክበር የክርስቶስን ክብር ሸፍኖታል በሚል ሽፋን ቢገቡ ኑፋቄያቸውን በቀላሉ ለማሰራጨትና ተከታይ ለማግኘት የተሻለ አማራጭ ስለሚመስላቸው ነው፡፡ ስለዚህም “ማርያም ወላዲተ አምላክ አትባልም”፣ “ለእርሷ የሚሰጠው ክብር በዝቷል” በሚል የአዛኝ ቅቤ አንጓች ዓይነት የጩኸት ጭምብል ውስጥ ኢክርስቲያናዊ የሆነውን ንስጥሮሳዊ ኑፋቄያቸውን ሰውረው ለመንቀሳቀስ ይሞክራሉ፡፡

በርግጥም አስቀድሞ በነቢዩ “ስለዚህ ጌታ ራሱ ምልክት ይሰጣችኋል፤ እነሆ ድንግል ትፀንሳለች ፥ ወንድ ልጅም ትወልዳለች፥ ስሙንም አማኑኤል ብላ ትጠራዋለች” ተብሎ እንደ ተነገረ እርሷ ለኦርቶዶክሳዊ ነገረ ክርስቶስ (Christology) መለያና መለኪያ (Canon- ቀኖና) ሆና የተሰጠችን ምልክት ናት፡፡ ንስጥሮስ ወላዲተ አምላክ የሚለውን የተቃወመው ለድንግል ማርያም የተለየ ጥላቻ ስለ ነበረው አልነበረም፣ ነገረ ክርስቶሳዊ እምነቱና አስተምህሮው የተሳሳተ ስለ ነበር እንጂ፡፡

ኦርቶዶክሳዊት ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያናችንም ከተለያዩ መናፍቃን ጋር ያላት መሠረታዊ ልዩነት ምናልባት ለብዙ ሰዎች በነገረ ቅዱሳን ላይ ያተኮረ ሊመስላቸው ይችል ይሆናል እንጂ ዋናውና መሠረታዊ ልዩነት ያለው ነገረ ክርስቶስ (Christology) ላይ እና የመዳን ትምህርት (Soteriology) ላይ ነው፡፡ በሌላው የተለያየነው በመሠረቱ በነገረ ክርስቶስ ስለተለያየን ነው::

ስለሆነም "ወላዲተ አምላክ” የሚለው ቃል በነገረ ክርስቶስ ላይ ያለንን ኦርቶዶክሳዊ አስተምህሮ የሚገልጥና የሚጠብቅ ዕንቁአችን ነው፡፡ በነገረ ድኅነት ትምህርት ስለ እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ማንነት፣ ሚና እና ወላዲተ አምላክነት ያለን አስተምህሮ ለኦርቶዶክሳዊ እምነት መጠበቅ ወሳኝ ነው፡፡ የእርሷን ወላዲተ አምሳክነት የተቃወሙትን ንስጥሮሳውያን ቅድስት ቤተ ክርስቲያን በ431 ዓ.ም. አውግዛ የለየቻቸው ለዚህ ነው፡፡ ያን ኑፋቄ እንደ አዲስ ይዘው ብቅ ያሉ የዘመናችን መናፍቃንም ከአንዲት፣ ሐዋርያዊት፣ ጉባኤያዊትና ቅድስት ቤተ ክርስቲያን አንድነት በራሳቸው ኑፋቄ የተለዩ ናቸው፡፡ የእመቤታችን የቅድስት ድንግል ማርያምን ወላዲተ አምላክነት የሚቃወሙ ሁሉ በመጽሐፍ ቅዱስ እና በኦርቶዶክሳውያን አባቶች ትምህርት ሚዛንነት ሲመዘኑ ባዶ ሆነው ቀልለው ተገኝተዋል፡፡ ስለሆነም “ኦርቶዶክሳውያን ነን” እንደሚሉት መሆን ይቅርና የኦርቶዶክሳዊ ክርስትና ሽታው ሲያልፍም አልነካቸው::

ዲያቆን ያረጋል አበጋዝ

መድሎተ ጽድቅ (ቅጽ አንድ) ገጽ 275 - 295